

Handelshögskolan
VID GÖTEBORGS UNIVERSITET

Vinstsäkring av en aktieindexobligation

- En fallstudie över hur redovisningen bör ske

Magisteruppsats i företagsekonomi

Externredovisning

Höstterminen 2005

Handledare: Jan Marton

Pernilla Lundqvist

Författare: Cecilia Andersson 810916

Ellinor Linder 810108

Förord

Vi vill börja med att tacka våra två handledare Jan Marton och Pernilla Lundqvist som har hjälp och stöttat oss genom uppsatsen. Vi vill även rikta tack till de revisorer som har ställt upp och låtit sig intervjuas trots att de haft mycket att stå i så här inför boksluten. Tack Svenska Garantiprodukter för att vi fick skriva uppsats för Er och speciellt tack till Sara Hjortstig på SGP som hjälpte oss, trots att hon var mycket upptagen.

Göteborg, den 13 januari 2006

Cecilia Andersson

Ellinor Linder

Sammanfattning

Magisteruppsats inom företagsekonomi, Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet, ht 2005

Författare: Cecilia Andersson och Ellinor Linder

Handledare: Jan Marton och Pernilla Lundqvist

Titel: *Vinstsäkring av en aktieindexobligation - En fallstudie över hur redovisningen av en aktieindexobligation bör ske i olika juridiska former*

Bakgrund och problem: På senare år har ett finansiellt instrument som kallas ”strukturerad produkt” blivit intressant som komplement till vanliga aktier och obligationer. Ett exempel på en strukturerad produkt är den så kallade aktieindexobligationen som består av två komponenter; en nollkupongsobligation och en option på ett aktieindex. Vi kom i kontakt med ett företag som heter Svenska Garantiprodukter AB, vilket affärsidé är att utforma och marknadsföra strukturerade finansiella instrument mot institutionella placerare. SGP hade blivit kontaktade av kunder vilka behövde hjälp med hur redovisningen av en så kallad vinstsäkring i en aktieindexobligation skulle ske. En vinstsäkring innebär att pengar säkras genom att en flyttning av medel från optionen till obligationen. SGP handlar med en mängd olika typer av företag och vi fick i uppdrag att ta reda på hur vinstsäkringen ska redovisas enligt de regler som finns. Vi valde att se på gällande regler för noterade icke-finansiella företag, stiftelser, försäkringsbolag och kommuner. Vår problemformulering blev således: Hur bör en vinstsäkring av en aktieindexobligation redovisas hos de olika juridiska formerna enligt gällande regler? För att ta reda ut detta behövde vi även behandla hur en aktieindexobligation ska redovisas.

Syfte: Syftet med denna uppsats är att identifiera och beskriva de sätt på vilka de olika juridiska formerna bör redovisa en vinstsäkring. Detta ska ske i enlighet med de specifika redovisningsregler och lagar som finns för respektive form.

Avgränsningar: Vi ämnar endast behandla redovisningen av en aktieindexobligation, och utelämnar således övriga finansiella instrument. Vi har valt att avgränsa uppsatsen till att hantera noterade icke-finansiella företag, stiftelser, försäkringsbolag samt kommuner. Gällande de icke-finansiella företagen har en avgränsning skett till att endast behandla redovisningen på koncernnivå, vilket betyder att de följer IFRS. Vidare har vi valt att utelämnat all eventuell skattekoppling, då detta skulle innebära ett alltför komplext problem.

Metod: Vår studie kan bäst beskrivas som en fallstudie då vi gått in på djupet av en specifik företeelse, det vill säga en vinstsäkring av en aktieindexobligation. Samtidigt är studien bred då denna händelse undersökts i olika juridiska former. För att få en djupare insikt i ämnet och hur vinstsäkringen ska redovisas, valde vi att genomföra intervjuer med revisorer som var experter på respektive juridisk form. Efter att vi genomfört intervjuerna analyserades information vi fått med hjälp av den teoretiska referensramen.

Slutsatser: Genom de intervjuer vi genomfört har det framkommit att redovisningen av en aktieindexobligation inte är helt självklar, utan att det i vissa fall finns valmöjligheter. Beroende på hur företagen väljer att klassificera tillgången kommer vinstsäkringen av behandlas på olika sätt. Genom vår studie har det även framkommit att de olika juridiska formerna som vi har studerat har olika syn på redovisning till verkligt värde respektive anskaffningsvärde vilket får effekt på redovisningen av aktieindexobligationen. Dock har det även framkommit, att oavsett på vilket sätt aktieindexobligationen redovisas, så är inte redovisningen av vinstsäkringen något större problem. Om anskaffningsvärde används händer i stort sett ingenting, beroende på om instrumentet redovisas som en eller två tillgångar, och om verkligt värde tillämpas har redan vinstsäkringen avspeglats i och med att alla värdeökningar syns direkt i redovisningen.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FIGURFÖRTECKNING	5
FÖRKORTNINGAR	6
1 INLEDNING	7
1.1 Bakgrund.....	7
1.2 Problemdiskussion.....	7
1.3 Problem.....	8
1.4 Syfte.....	8
1.5 Avgränsningar.....	8
1.6 Disposition.....	8
2 METOD	10
2.1 Tillvägagångssätt.....	10
2.2 Fallstudie.....	10
2.3 Datainsamling.....	11
2.3.1 Kvalitativa och kvantitativa metoder.....	11
2.3.2 Primärdata.....	11
2.3.3 Sekundärdata.....	12
2.4 Metod för analys.....	13
2.5 Studiens tillförlitlighet.....	13
2.5.1 Validitet.....	13
2.5.2 Reliabilitet.....	13
2.6 Möjligheter till generalisering.....	14
2.7 Källkritik.....	14
3 TEORETISK REFERENSRAM	15
3.1 Finansiella Instrument.....	15
3.1.1 Obligationer.....	16
3.1.2 Optioner.....	17
3.2 Aktieindexobligationer.....	18
3.2.1 Vinstsäkring.....	19
3.3 Redovisningsteori.....	19
3.3.1 Redovisningsprinciper.....	20
3.3.2 God redovisningssed.....	20
3.3.3 Värdering.....	21
3.4 Juridiska former och dess regler.....	21
3.4.1 Noterat icke-finansiellt företag.....	21
3.4.2 Stiftelse.....	23
3.4.3 Försäkringsbolag.....	25
3.4.4 Kommun.....	26
4 EMPIRI	29
4.1 Case.....	29
4.2 Resultat från utförda intervjuer.....	31
4.2.1 Noterat icke-finansiellt företag.....	31
4.2.2 Stiftelse.....	33
4.2.3 Försäkringsbolag.....	34
4.2.4 Kommun.....	35
5. ANALYS	37
5.1 Noterat icke-finansiellt företag.....	37
5.2 Stiftelse.....	38
5.3 Försäkringsbolag.....	38
5.4 Kommun.....	39
6 SLUTLIG REFLEKTION	40
6.1 Avslutande diskussion.....	40

6.2 Förslag till fortsatt forskning.....	41
REFERENSER.....	42
BILAGA 1 – MAIL TILL REVISORER.....	45
BILAGA 2 – INTERVJUMALLAR.....	46
BILAGA 3 – FÖRSÄKRINGSBOLAGENS PLACERINGSTILLGÅNGAR.....	50

FIGURFÖRTECKNING

Figur 1 Diagram över vinst vid användande av köption.....	17
Figur 2 Formel för beräkning av nuvärde.....	18
Figur 3 Graf över en aktieindexobligations sammansättning och utveckling.....	19
Figur 4 Klassificeringstabell, IAS 39.....	22

FÖRKORTNINGAR

BFL	Bokföringslagen
BFN	Bokföringsnämnden
FFFS	Finansinspektionens Författningssamling
FI	Finansinspektionen
FVO	Fair Value Option
IAS	International Accounting Standards
IASB	International Accounting Standards Board
IFRS	International Financial Reporting Standards
KRL	Lag om kommunal redovisning
RKR	Rådet för kommunal redovisning
RR	Redovisningsrådets rekommendation
SGP	Svenska Garantiprodukter AB
SL	Stiftelselagen
ÅRFL	Lag om årsredovisning i försäkringsbolag
ÅRL	Årsredovisningslagen

1 INLEDNING

Detta kapitel inleds med att beskriva bakgrunden till vårt problem, följt av en problemdiskussion som utmynnar i definierade och preciserade frågeställningar. Vidare uppger vi vårt syfte med uppsatsen, samt de avgränsningar vi gjort. Slutligen ges en överblick över uppsatsens uppbyggnad.

1.1 Bakgrund

Finansiella marknader har successivt ökat i betydelse. Den svenska aktiemarknaden har växt snabbt, från en årsomsättning i början av 1980-talet på 10-20 miljarder, till en idag ungefär lika stor dagsomsättning¹. I dagsläget har i stort sett alla företag och privatpersoner en anknytning till dem på ett eller annat sätt, exempelvis genom aktiemarknaden. För investerare som vill placera kapital så finns olika alternativ, och en avvägning mellan den risk investeraren är villig att ta och den avkastningspotential som kan fås måste alltid ske. Företag investerar i aktier och obligationer i hopp om att få högre avkastning än vad bankernas ränta ger. I början av 2000-talet skedde dock en börsnedgång vilken orsakade en skeptisk inställning till aktiemarknaden². Nu behövdes något nytt som kunde tillåta folk att fortsätta investera i aktier, men till mindre risk. I och med detta blev fenomenet ”strukturerad produkt” intressant³. Detta var något som funnits sedan början av 1980-talet, men det var först nu som det kom i fokus⁴. I jämförelse med en traditionell portfölj garanterar ett strukturerat instrument att placeraren alltid får tillbaka minst det som investerats samtidigt som god avkastningspotential finns.

Det finns många olika typer av strukturerade produkter och ett exempel är en aktieindexobligation. Detta är en korsning, hybrid, mellan två olika befintliga värdepapper⁵. Aktieindexobligationen består av två komponenter; en nollkupongsobligation och en option på ett aktieindex. Obligationen innebär ett kapitalskydd vilket betyder att emittenten, dvs. utgivaren av obligationen, åtar sig att betala tillbaka lägst 100 % av det nominella beloppet på återbetalningsdagen⁶. Optionsdelen är knuten till ett aktieindex och avkastningen fastställs till indexets procentuella uppgång under löptiden multiplicerat med en indexfaktor⁷. Därmed kombinerar den strukturerade produkten räntemarknadens låga risk med aktiemarknadens avkastningspotential⁸. Emellertid måste köparen av den strukturerade produkten betala en avgift för att få erhålla dess fördelar, och en avvägning mellan kostnaden för att inneha en aktieindexobligation och dess avkastning måste göras. Strukturerade produkter har alltsedan sin uppkomst blivit ett allt vanligare alternativ och komplement till de traditionella tillgångsslagen. På grund av detta har nya redovisningsfrågor dykt upp hos företagen gällande redovisningen av produkten.

1.2 Problemdiskussion

Ett av alla företag som baserar sin verksamhet på just handel med finansiella instrument är Svenska Garantiprodukter AB (SGP). Deras affärsidé är att utforma och marknadsföra strukturerade finansiella instrument, främst mot institutionella placerare, såsom olika typer av företag, kommuner och försäkringsbolag. De erbjuder strukturerade placeringar, rådgivning inom portföljoptimering, genomförande av vinstsäkringar samt förmedling av köpkurser vid återköp.⁹ Vi fick kontakt med SGP genom en god vän som arbetar på företaget. Företaget hade kontaktats av några av sina kunder

¹ Andersson, L., 2003

² Andersson, B., Handelsbanken, 2005-12-02

³ <http://www.di.se/Nyheter>, 2005-11-24

⁴ Hjortstig, S., SGP, 2005-11-14

⁵ Andersson, L., 2003

⁶ https://se.etrade.com/gl_text.asp?nav=1241, 2005-11-22

⁷ *Redovisning av finansiella tillgångar*, 2003

⁸ Andersson, L., 2003

⁹ <http://www.sgp.se>, 2005-10-03

angående svårigheter gällande redovisningen av de strukturerade produkterna, och SGP ville därför få hjälp av oss med att reda ut vad som egentligen gäller. Problemet som kunderna framförde handlade om det som SGP kallar för vinstsäkring. Då optionen i en strukturerad produkt varierar i värde under tiden den innehas, kan detta innebära att värdet ibland har ökat så mycket att man väljer att göra en vinstsäkring, även kallat vinstsäkring. Kort betyder detta att en vinst säkras genom att pengar flyttas från den osäkra optionen till den säkra obligationen. På grund av denna vinstsäkring ökar återbetalningsgarantin till kunden, och eftersom det handlar om en realiserad vinst innebär detta oklarheter gällande redovisningen. Vårt uppdrag är att reda ut hur en vinstsäkring ska redovisas hos olika bolag som följer olika regler. Vi har valt att titta på följande juridiska formers redovisning: noterade icke-finansiella företag, stiftelser, icke-noterade försäkringsbolag samt kommuner. För att närma oss problemet på ett logiskt sätt har SGP tagit fram ett fiktivt case som vi kommer att använda som grund för vår undersökning. Detta case presenteras i metodkapitlet och återfinns i sin helhet i empirin, och kommer att ge klarhet i vad en vinstsäkring innebär.

1.3 Problem

Mot ovanstående bakgrund och problemdiskussion har vi formulerat följande problemställning:

Hur bör en vinstsäkring av en aktieindexobligation redovisas?

För att kunna förklara och förstå detta problem måste även andra nära sammankopplade frågeställningar behandlas. Vi har därför valt att hantera följande delproblem:

- Hur redovisas en aktieindexobligation?

Denna fråga innefattar många olika aspekter, såsom huruvida aktieindexobligationen ska redovisas som en tillgång eller uppdelad i sina beståndsdelar, dess klassificering, värdering samt vilka tilläggsupplysningar som bör anges.

1.4 Syfte

Syftet med denna uppsats är att identifiera och beskriva de sätt på vilka i olika juridiska formerna bör redovisa en vinstsäkring. Vidare syftar uppsatsen till att undersöka hur en aktieindexobligation ska redovisas.

1.5 Avgränsningar

Vi ämnar endast behandla redovisningen av en aktieindexobligation, och utelämnar således övriga finansiella instrument. Vi har valt att avgränsa uppsatsen till att hantera noterade icke-finansiella företag, stiftelser, försäkringsbolag samt kommuner. Gällande de icke-finansiella företagen har en avgränsning skett till att endast behandla redovisningen på koncernnivå, vilket betyder att de följer IFRS. Vidare har vi valt att utelämnat all eventuell skattekoppling, då detta skulle innebära ett alltför komplext problem.

1.6 Disposition

Kapitel två, *Metod*: I detta kapitel kommer vi att beskriva hur vi gått tillväga vid genomförandet av studien. Vidare beskrivs metoderna vi använt oss av för att samla in data och analysera dessa. Slutligen förs en diskussion angående trovärdigheten av vår studie.

Kapitel tre, *Teoretisk referensram*: Detta kapitel inleds med att definiera begreppet finansiella instrument och dess undergrupp derivatinstrument. Detta följs av en inblick i vad obligationer och

optioner innebär för att ge en djupare förståelse för hur dessa fungerar. Vi redogör sedan för hur aktieindexobligationer fungerar samt innebörden av en vinstsäkring och varför en sådan görs. Sedan redovisas för respektive juridisk form de lagar och rekommendationer som måste följas, hänförliga till ämnet i fråga.

Kapitel fyra, *Empiri*: Detta kapitel presenterar inledningsvis det case som legat till grund för våra frågeställningar. Därefter följer den information som vi samlat in genom att genomföra intervjuer med revisorer.

Kapitel fem, *Analys*: I detta kapitel analyseras våra fakta och empirin länkas samman med teorin.

Kapitel sex, *Slutlig reflektion*: I följande kapitel presenteras en avslutande diskussion över uppsatsens erhållna resultat. Vidare framläggs förslag till fortsatt forskning inom ämnet.

2 METOD

I följande kapitel kommer vi att beskriva hur vi gått tillväga vid genomförandet av studien. Vidare beskrivs metoderna vi använt oss av för att samla in data och analysera dessa. Slutligen förs en diskussion angående trovärdigheten av vår studie.

2.1 Tillvägagångssätt

Vår uppsats har en tematisk uppbyggnad genom indelningen i de olika juridiska formerna, vilket genomsyrar teori, empiri och analys. Varje juridisk form har sammanställts var för sig för att underlätta för läsaren och ge en röd tråd genom hela uppsatsen. Denna uppdelning fann vi relevant då syftet inte är att jämföra de olika juridiska formerna, utan att beskriva hur redovisningen bör ske.

Studien inleddes med en intervju med Sara Hjortstig på SGP då vi gick igenom problemet och dess omfattning. Sedan läste vi in oss på ämnet för att få en förståelse för vad en vinstsäkring av en strukturerad produkt innebär och varför en sådan görs. Efter detta sökte vi information om vilka regelverk och rekommendationer som finns för de olika juridiska formerna. För att få en djupare insikt i ämnet och det praktiska förfarandet, bestämde vi oss för att genomföra intervjuer med revisorer som var speciellt inriktade på redovisningen i noterade icke-finansiella företag, stiftelser, försäkringsbolag samt kommuner.

Vår studie kan sägas ha varit en fallstudie (vilket beskrivs mer ingående nedan) då vi gått in på djupet av en specifik företeelse, det vill säga en vinstsäkring av en strukturerad produkt. För att hjälpa oss i vår undersökning har SGP skapat ett fiktivt case (se empirikapitlet) som beskriver hur det går till när en av deras kunder väljer att använda sig av SGPs tjänster. Detta illustrerar vad som sker mellan SGP och kunderna och har hjälpt oss att få en djupare förståelse för problemet som dessa kunder ställs inför vid redovisningen. Caset skapades även för att tydliggöra våra frågeställningar och det har varit till hjälp under intervjuerna för att beskriva problemet för respondenterna.

2.2 Fallstudie

Det som bäst kan beskriva vår undersökningsmetod är fallstudien, vilken är en metod som kan användas för att hantera ett komplext problem i verkligheten. Fallstudien definieras som ”en metod som undersöker en eller flera situationer liknande till forskarens problem”¹⁰. Denna sorts studie fann vi lämplig i vår undersökning då vi önskar få en förståelse för problematiken med att redovisa en vinstsäkring i olika företag som har olika regler att följa. Objektet i fallstudien är således vinstsäkringen. Följaktligen är vår studie djupgående på så sätt att vi fokuserat på en mycket specifik händelse, men samtidigt bred då denna händelse undersöks i flera olika juridiska former. Fallstudier används ofta när förändringar sker och processer studeras¹¹. Strukturerade produkter är en så länge ett relativt nytt fenomen, vilket kan förklara varför frågeställningarna kring redovisningen av en vinstsäkring dykt upp. Detta tyder ytterligare på att just fallstudien är lämplig som metod i vårt fall.

Målsättningen med vår fallstudie är att ta in befintlig information samt kunskap och därefter arbeta fram en struktur. Syftet är att komma fram till en så korrekt tolkning som möjligt, så att slutresultatet blir den bästa och mest trovärdiga tolkningen. Fördelen med vår fallstudie är att den är baserad på en verklig händelse och ett verkligt problem, och kan därför resultera i en djupgående

¹⁰ Zikmund, W.G., 2000

¹¹ Patel, R., Davidsson, B., 2003

rapport¹². Kritiker av fallstudier menar dock att eftersom denna sorts studie innebär en lösning eller tolkning av ett specifikt fall, är det sällan möjligt att generalisera resultaten som erhålls¹³.

2.3 Datainsamling

Datainsamling kan delas in i kvalitativa och kvantitativa metoder beroende på vilken information som undersöks, ”mjukdata” eller ”hårddata”¹⁴. Vidare kan insamlandet av data klassificeras i två grupper beroende på tillvägagångssättet. Primärdata innebär att ny data samlas in för ett specifikt syfte, som exempelvis resultaten från en intervju. Sekundärdata är information som tidigare har insamlats av någon för ett särskilt ändamål.¹⁵

2.3.1 Kvalitativa och kvantitativa metoder

Kvantitativa metoder är inriktade på att kvantifiera och strukturera datainsamlingen. Detta gör att metoden är formaliserad och strukturerad¹⁶. Kvalitativa metoder, å andra sidan, innebär ringa grad av formalisering och dess primära syfte är fördjupa läsarens förståelse för ett visst ämne. Dessa kan bestå av exempelvis beskrivningar av situationer, händelser, observerade beteenden, citat från personer angående upplevelser och åsikter¹⁷. Kvalitativa insamlingsmetoder kännetecknas av närhet till informationskällan och dessa data fås lättast genom att genomföra besöksintervjuer, telefonintervjuer och postenkäter¹⁸. I vårt fall har vi genomfört intervjuer av kvalitativ karaktär, dels genom närheten till informationskällan och dels genom att frågorna inte hade specifika svarsalternativ. Målet har varit att få svar på vårt specifika problem vilket erhållits genom att hålla relativt öppna intervjuer där respondenten själv fått frihet att utveckla sina svar för att ge oss tillfredsställande förklaringar.

2.3.2 Primärdata

Primärdatas stora fördel är att den är aktuell och specifik för just det ämne som undersöks, men nackdelen är dock att informationsinsamlingen är resurskrävande¹⁹. Då vår studie är en kvalitativ fallstudie anser vi intervjuer vara det bästa sättet för att samla in rätt information.

Val av respondent

Inledningsvis intervjuade vi en representant från SGP, Sara Hjortstig, för att få en förståelse för problemet och vilka typer av juridiska former som skulle kunna ingå i studien. Finansiella instrument är ett komplicerat område, och vi ansåg inte att bolagen själva hade de kunskaper inom organisationen som vi behövde. Vi valde därför att intervjua revisorer, då dessa besitter den kunskap vi eftersöker för att kunna besvara vår frågeställning. Målsättningen var att intervjua revisorer vilka reviderade de olika juridiska former vi valt att avgränsa oss till, exempelvis försäkringsbolag, för att erhålla den mest specifika och djupgående informationen. Det urval vi gjorde utgick från de personer vi kontaktade på de respektive revisionsbyråerna, vilka slussade oss vidare till rätt person för intervju. De revisorer vi intervjuade önskade vara anonyma varför vi inte har publicerat några namn då vi presenterar våra resultat från intervjuerna. Vi genomförde totalt 5 intervjuer och i genomsnitt tog varje intervju cirka 45 minuter. Den insamlade data vi fått genom intervjuerna återfinns i kapitel 4, Empiri.

Intervjuer

Efter att vi satt oss in i teorin samt de lagar och regler som gäller för respektive juridisk form sammanställde vi en intervjumall (se bilaga 2) för respektive inriktning. Mallen baserades på vårt

¹² Merriam, S.B., 1994

¹³ Backman, J., 1998

¹⁴ Holme, I.M., Solvang, B.K., 1997

¹⁵ Zikmund, W.G., 2000

¹⁶ Holme, I.M., Solvang, B.K., 1997

¹⁷ Zikmund, W.G., 2000

¹⁸ Eriksson, L.T., Wiedersheim-Paul, F., 2001

¹⁹ Zikmund, W.G., 2000

fiktiva case, och frågorna skrevs utifrån den kunskap vi inhämtat och ställdes för att verifiera/dementera den information vi dittills samlat in samt för att få svar på de oklarheter som fanns. Många frågor baserades på lagar/standarder och frågan blev då hur redovisningen av aktieindexobligationen samt vinstsäkringen ska ske enligt denna lag/standard. Intervjuer kan genomföras på flera olika sätt och den huvudsakliga skillnaden ligger i hur standardiserade de är. Hög standardisering innebär att samma frågor ställs till alla intervjuobjekt. Detta innebär att jämförelser och generaliseringar lätt kan genomföras. Om istället intervjuerna har låg standardisering anpassas frågor och formuleringar efter respondenten. Frågorna är öppna och eftersträvar mer kvalitativ information.²⁰ Våra intervjuer har varit standardiserade till viss del, men även anpassade efter situationen, det vill säga beroende på vilka regler och rekommendationer som gällt just för den specifika företagsformen som vi koncentrerade oss på vid respektive intervju. Under intervjuerna uppkom även olika följdfrågor beroende på vad respondenten gav för svar.

Efter att vi fått kontakt med de personer som skulle intervjuas, mailade vi dem information om vår uppsats och vad en vinstsäkring innebär (se bilaga 1). Vi bifogade även vårt case (se empiri) samt intervjumallen (se bilaga 2) för att ge dem en chans att sätta sig in i problemet och förbereda sig. Efter en tid återkom vi till respondenterna för att uppbokning av intervjutid. Vi genomförde intervjuer både genom besök samt via telefon.

När information samlas in genom intervjuer är det fördelaktigt att genomföra dessa genom personliga möten. En fördel är att förtroende mellan intervjuare och respondent förhoppningsvis uppstår²¹. Då eventuella frågor kan utvecklas och förklaras ytterligare direkt på plats minskar risken för missförstånd²². Denna fördel gäller även för telefonintervjuer. Emellertid finns det även nackdelar med personliga intervjuer, och ett exempel på detta är att respondenten kan agera och svara så som denna tror att intervjuaren vill. Vid en intervju är ljudinspelning ett bra sätt att dokumentera respondenternas svar. Detta minimerar risken att något som respondenten säger glöms bort eller citeras felaktigt, varför vi valde att spela in intervjuerna. Dessutom undvek vi på så sätt att intervjuerna skulle bli alltför tidskrävande, på grund av att vi skulle anteckna allt som sades, och därför leda till irritation hos respondenterna. Emellertid finns även nackdelar med inspelning, till exempel kan respondenten känna sig hämmad och vara orolig för att säga något fel då allt dokumenteras så väl. Vi valde att även anteckna delar av intervjuerna för att lättare kunna ställa följdfrågor. Direkt efter en intervju genomfördes stämde vi av våra anteckningar samt lyssnade på inspelningen och skrev ned ett sammanfattande svar på frågorna. På grund av tidsbristen hann vi inte att skicka sammanställningen av intervjuerna till respektive respondent för genomläsning, vilket kan ses som en nackdel.

2.3.3 Sekundärdata

Sekundärdata kan samlas in från både externa och interna källor. I studiens tidiga skede sökte vi även efter redan publicerad information om ämnet, det vill säga data från externa källor. Vi försökte hitta liknande studier samt artiklar vilka belyste vårt specifika problem, men fann tyvärr att detta utbud var litet. Böcker användes som underlag främst till metodavsnittet. De viktigaste sekundära källor vi använt oss i teorikapitlet är de lagar och standarder som finns inom redovisningen. Även information från böcker, artiklar, skrifter, hemsidor samt databaser användes vid sammanställningen av referensramen. Sekundärdata har den nackdelen att den kan vara subjektiv, och det är därför viktigt att kritiskt granska källorna. Fördelen med sekundärdata är att denna insamling inte är så resurskrävande²³.

²⁰ Patel, R., Davidsson, B., 2003

²¹ Eriksson, L.T., Wiedersheim-Paul, F., 2001

²² Zikmund, W.G., 2000

²³ ibid.

2.4 Metod för analys

I studien har analys delvis skett samtidigt som insamlandet av information, vilket är vanligt i kvalitativ forskning²⁴. Beroende av problemet och undersökningsbehovets natur, så finns det olika ansatser som ligger till grund för hur struktur i en studie skapas. Traditionellt sett finns två huvudsakliga angreppssätt för att ta sig an ett problem, deduktiv och induktiv ansats. Vår studie är varken helt deduktiv eller helt induktiv, utan det finns komponenter av båda. Detta beror på att vi har utgått från en verklig situation, vilket kännetecknar en induktiv ansats, men studien kan även sägas utgå från de befintliga lagar och redovisningsprinciper som finns, dvs. en deduktiv ansats.²⁵ Detta angreppssätt med en blandning av både induktion och deduktion kallas abduktion²⁶. Abduktion skulle kunna ses som en sorts växelverkan mellan teori, empiri och analys, och därmed sker analys kontinuerligt. När insamlandet av informationen var avslutad, gick analysen in i ett mer intensivt skede, vilket kallas för intensivanalys²⁷. All analys har skett tematiskt efter juridisk form, och med frågeställningarna i fokus.

2.5 Studiens tillförlitlighet

En studies tillförlitlighet handlar om dess validitet och reliabilitet. Validiteten av en studie beskriver hur väl mätmetoden mäter det som den är avsedd att mäta²⁸. Reliabilitet innebär att mätinstrumentet ska ge tillförlitliga och stabila resultat²⁹.

2.5.1 Validitet

Validiteten i vår studie är beroende på om respondenterna både besitter rätt kunskap samt om de vill dela med sig av denna. För att få fram den rätta kunskapen eftersträvade vi att intervjua revisorer som var experter på respektive juridisk form. En förutsättning för god validitet i intervjusituationer beror på hur mycket tid som läggs på utformningen av frågorna. I vårt fall läste vi in oss på ämnet innan vi utformade vår intervjumall och arbetade fram frågorna. För att säkerställa validitet är det även viktigt att respondenterna förstår frågorna³⁰. Detta innebär att personliga - samt telefonintervjuer är att föredra. Att även ställa följdfrågor och anpassa dessa på det sätt som vi gjort leder till att validiteten ökar. Då vi enbart kunnat genomföra intervjuer med ett begränsat antal personer, kan detta innebära att studien blivit något subjektiv då intervjufrågorna skulle kunna ha tolkats på olika sätt av olika respondenter. Vi försökte undvika detta genom att skicka frågorna i förväg till respondenterna så att de hade tid på sig att sätta sig in i ämnet och veta som efterfrågades. Dessutom ställde vi, som nämnts tidigare, följdfrågor för att vara säkra på att respondenterna förstått frågan och att vi förstått svaret.

2.5.2 Reliabilitet

Hög reliabilitet betyder att andra studier ska kunna följa tillvägagångssättet och komma fram till samma resultat³¹. När en kvalitativ studie genomförs, som i vårt fall, är reliabiliteten inte lika viktigt som vid kvantitativa undersökningar. Anledningen är att syftet med kvalitativ data är att få en bättre förståelse för problemet ifråga och den statistiska tillförlitligheten är därmed inte lika viktig³². Den formella reliabiliteten i vår studie, dvs. möjligheten att upprepa studien med samma resultat, kan vara ett problem. Detta beror dels på att det är svårt att återskapa den sociala processen som en intervju innebär³³. Det beror även på urvalet av respondenter vilket, på grund av subjektiviteten, kan

²⁴ Merriam, S.B., 1994

²⁵ Holme, I.M., Solvang, B.K., 1997

²⁶ Alvesson, M., Sköldbberg, K., 1994

²⁷ Merriam, S.B., 1994

²⁸ Zikmund, W.G., 2000

²⁹ Eriksson, L.T., Wiedersheim-Paul, F., 2001

³⁰ Holme, I.M., Solvang, B.K., 1997

³¹ Yin, R.K., 1994

³² Holme, I.M., Solvang, B.K., 1997

³³ ibid.

innebära olika svar på frågorna. Vi anser dock att vår insamlade information innehar relativt hög reliabilitet då den främst baseras på uppsatta regler och normer.

2.6 Möjligheter till generalisering

Med möjligheter till generalisering menas hur en studie skulle kunna användas av andra i olika situationer och undersökningar. Problemet som vi ämnar lösa med denna studie är de redovisningsfrågor kring vinstsäkringar av strukturerade produkter. Trots att vår studie är en fallstudie, där generaliseringar av resultaten ofta är svåra att genomföra, så torde möjligheterna till generalisering vara stora då SGP inte är ensamt om att handla med strukturerade produkter med kunder såsom de vi valt att fokusera.

2.7 Källkritik

Att kritisk värdera den insamlade informationen som denna uppsats bygger på kallas för källkritik. Här bedöms trovärdigheten av de källor vi använt oss av. Våra primära källor består av det case vi fick tilldelat av SGP samt informationen vi erhöll från genomförda intervjuer. Angående trovärdigheten så får den bedömas vara hög då detta bygger på verkliga affärshändelser mellan SGP och deras kunder. Vi har förenklat caset något och utelämnat vissa delar som vi inte ansåg bidra med något för denna uppsats, men detta bör inte ha påverkat trovärdigheten. Vi genomförde intervjuer med revisorer som var insatta i redovisningen av respektive juridisk form, och vi fick tag i dessa personer genom att först ringa kontakta revisionsföretagen och sedan bli vidarekopplade till respektive person. Trots att vi ämnade få tag i rätt person så kan det hända att de olika revisorerna som vi blev vidarekopplade till var mer eller mindre insatta i deras respektive juridisk form. Då avsikten inte är att jämföra de olika formerna emellan ska inte detta ha haft någon inverkan. Dock kan sägas att en mindre insatt person kanske gav mindre mängd information eller mindre trovärdig sådan då de inte var helt säkra på sina svar. På grund av tidsaspekten kunde vi vidare endast få tag i en person per juridisk form (två respondenter för noterade icke-finansiella företag) att intervjua. Detta kan ha medfört att vi fick vissa subjektiva svar, vilket framkom i intervjuerna med experter på samma område, då dessa gav skiftande svar. Dock byggde revisorernas svar på vad som står i gällande lagar och rekommendationer, och vi anser därmed trovärdigheten vara ganska hög gällande detta.

Våra sekundära källor har varit av varierande karaktär. Dels har det varit lagar och rekommendationer, dels böcker, artiklar samt olika typer av Internetsidor. De lagar och rekommendationer som vi använt oss av har utarbetats av en mängd experter inom området och ska/bör/kan följas. Även om risk finns för att vi misstolkat dessa eller utelämnat någon viktig del i dem så anser vi ändå dessa källor vara säkra källor med hög trovärdighet. De böcker som använts i uppsatsen har främst varit metodböcker och böcker som beskriver de olika juridiska formerna och tolkar de lagar som finns. Metodböckerna kan vara något vinklade då de är skrivna av endast en eller två personer, men vi har försökt undvika denna subjektivitet genom att använda oss av metodböcker från flera olika författare. Vi har även sökt information och vetenskapliga artiklar på Internet. Trots att objektiv, ren fakta eftersöktes kan det hända att delar av den inhämtade informationen har subjektiva inslag. Vi har dock försökt att bortse från sådant som framställt exempelvis ett visst finansiellt instrument i alltför positiva ordalag.

3 TEORETISK REFERENSRAM

Inledningsvis definierar vi finansiella instrument och dess undergrupp derivatinstrument. Detta följs av en inblick i vad obligationer och optioner innebär för att ge en djupare förståelse för hur de fungerar. Vi redogör sedan för hur aktieindexobligationer fungerar samt innebörden av en vinstsäkring och varför en sådan görs. Sedan redovisas för respektive juridisk form de lagar och rekommendationer som måste följas, hänförliga till ämnet i fråga.

3.1 Finansiella Instrument

Enligt International Accounting Standard (IAS) 32 definieras ett finansiellt instrument som ”varje form av avtal som ger upphov till en finansiell tillgång i ett företag och en finansiell skuld eller ett egetkapitalinstrument i ett annat företag”.

”En finansiell tillgång är varje tillgång i form av:

- kontanter,
- egetkapitalinstrument i ett annat företag,
- avtalsenlig rätt att erhålla kontanter eller en annan finansiell tillgång från ett annat företag, eller byta en finansiell tillgång eller en finansiell skuld med ett annat företag under villkor som kan vara förmånliga för företaget”³⁴.

En finansiell skuld är en skyldighet att

- ”erlägga kontanter eller annan finansiell tillgång till ett annat företag
- eller byta en finansiell tillgång eller finansiell skuld med ett annat företag under villkor som kan vara oförmånliga för företaget”³⁵.

Ett egetkapitalinstrument är ”varje form av avtal som innebär en residual rätt i ett företags tillgångar efter avdrag för alla dess skulder”³⁶.

Finansiella instrument kan delas in i två huvudgrupper; primära finansiella instrument och derivatinstrument. Ett exempel på ett primärt instrument är en obligation vilket förklaras i nästa avsnitt. Exempel på derivat är optioner, swappar och terminer.³⁷ Vi kommer dock endast behandla optioner. Ett derivat innehar samtliga tre egenskaper:

- Dess värde ändras till följd av ändringar i en underliggande variabel, t ex räntor, obligationer, valutakurser eller aktiekurser.
- Det kräver ingen eller liten initial investering jämfört med andra avtal med liknande egenskaper.
- Det regleras vid en framtida tidpunkt.³⁸

Derivatmarknaden är i grund och botten en marknad för omfördelning av risker. De som till exempel redan äger mycket aktier vill ofta minska sina risker, och kan använda optioner på ett sätt som sänker risken. Andra som vill öka sin avkastning kan använda sig av optioner för att öka sin risk och genom det få möjlighet att erhålla en högre avkastning.³⁹

³⁴ *Internationell Redovisningsstandard i Sverige*, 2005, IAS 32, 2004, punkt 11

³⁵ *ibid.*

³⁶ *ibid.*

³⁷ Marton, J., 2005

³⁸ *Internationell Redovisningsstandard i Sverige*, 2005, IAS 39, 2004

³⁹ Tjeder, J., 1999

Ett inbäddat derivat är ett derivat som är en del av ett sammansatt finansiellt instrument som också omfattar ett värdavtal vilket inte är ett derivat. Detta innebär att vissa av det sammansatta instrumentets kassaflöden varierar på ett sätt som likar kassaflödena för fristående derivat. Ett derivat som är knutet till ett annat instrument men som är överlåtbart oberoende av detta instrument, eller har en annan motpart, är inte ett inbäddat derivat utan ett separat finansiellt instrument.⁴⁰

3.1.1 Obligationer

En obligation är ett räntebärande värdepapper, det vill säga en skuldsedel, som berättigar innehavaren av denna att få ränta och amortering. En köpare av en obligation har i själva verket lånat ut sina pengar till en s.k. emittent, en utgivare av en obligation. Exempel på emittenter som lånar ut pengar genom utgivande av obligationer är bostadsinstitut, staten, banker, kommuner.⁴¹

Obligationer kan delas in i två typer beroende på hur räntan betalas, nämligen kupongobligationer och nollkupongsobligationer. För kupongobligationer betalas räntan ut löpande, till exempel halv- eller helårsvis och kan vara antingen rörlig eller fast. Är den rörlig ändras den från dag till dag och beror främst på marknadens ränteläge och marknadens förväntningar om kommande ränteläge. Dock är det utgivaren av obligationen som ytterst bestämmer vilken räntesats som obligationen ska ha. Fast ränta är en fördel om bankräntorna sjunker. Om bankräntorna däremot höjs och obligationens ränta är fast höjs inte denna vilket kan ses som en nackdel. För den andra typen av obligation betalas räntan ut först vid inlösen. Dessa obligationer kallas nollkupongsobligationer och emitteras till en kurs under det nominella värdet, det vill säga under det belopp de ska lösas in till. Nollkupongsobligationer har den fördelen att avkastningen beskattas först vid försäljning eller inlösen.⁴²

En obligation innebär inte att innehavaren bundit sina pengar och obligationen kan säljas i förtid exempelvis på Stockholms obligationsbörs, SOX. Om räntan är fast så bestäms det pris som obligationen kan säljas för av den ränta som för tillfället löper för nyutgivna obligationer. Är räntan däremot rörlig så är priset fast. En lägre ränta höjer värdet på en obligation och tvärtom.⁴³ Vid köp av en obligation tar säljaren, exempelvis banken, ut en procentuell avgift på köpeskillingen, så kallad courtage⁴⁴.

Att inneha en obligation kan medföra vissa risker. Kreditrisk innebär att emittenten inte kan betala tillbaka när inlösen av obligationen ska ske. Denna risk varierar beroende på vem emittenten är och lägst kreditrisk har obligationer utgivna av staten⁴⁵. Den andra risken är ränterisken. Risknivå och ränta går hand i hand vilket innebär att en låg risk ger en lägre ränta. Ränterisken är risken för att räntan går upp då innehavaren har en placering till låg ränta. Alla obligationer medför denna typ av risk men då obligationen hålls till inlösen vet innehavaren redan vilken avkastning hon eller han får.⁴⁶

Löptiderna för obligationer som hålls till förfall räknas från den dag då obligationen ges ut till förfallodagen, då innehavaren får tillbaka sina pengar. Den långa löptiden (3-10 år) hos nollkupongsobligationer gör att skillnaden mellan det nominella värdet och underkursen blir stor. På grund av detta anser Bokföringsnämnden (BFN) att god redovisningssed innebär att periodisera underkursen. Inkomsten (det nominella beloppet) är känd och kan därför enkelt periodiseras över innehavstiden. Det förhållande att obligationen kan säljas innan förfalldatum samt att räntan

⁴⁰ *Internationell Redovisningsstandard i Sverige*, 2005, IAS 39, punkt 10

⁴¹ Andersson, L., 2003

⁴² Hansson, S., 2005

⁴³ <http://www.konsumentbankbyran.se/VarService/SparaOchPlacera/SparandeOchSparformer.aspx>, 2005-11-14

⁴⁴ Hansson, S., 2005

⁴⁵ *ibid.*

⁴⁶ <http://www.fsb.se/sst/inf/out/infOutWww/0,,2951,00.html>, 2005-11-14

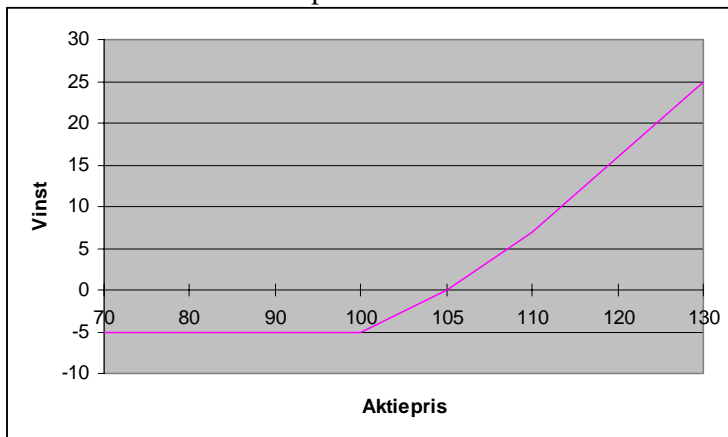
varierar över tiden ändrar inte BFNs uppfattning i denna fråga. BFN förordar att successivt öka det bokförda värdet med den upplupna räntan då det gäller hur detta ska redovisas.⁴⁷

3.1.2 Optioner

Det finns två sorters optioner; köp- och säljoptioner. En köpoption ger innehavaren rätt att köpa en underliggande tillgång till ett förutbestämt pris på eller innan ett visst datum. En säljoption ger istället ägaren rätt att sälja den underliggande tillgången till en viss kurs inom en angiven tid. En option innebär alltså en rätt att köpa eller sälja⁴⁸. Däremot så finns det inget tvång, alltså ingen skyldighet, utan innehavaren kan välja att inte använda sin rätt. Om optionsägaren väljer att inte köpa/sälja sin rätt, går han miste om sin initiala investering. En köpare av en köpoption har tre alternativ beroende vad som händer med kursen. Denne kan antingen lösa in optionen, om aktiekursen överstiger lösenpriset, eller så kan denne låta optionen förfalla. Det tredje alternativet är att sälja optionen under löptiden. Även en innehavare av en säljoption har tre alternativ. Då aktiekursen är lägre än lösenpriset, kan lösen begäras vid slutet av löptiden, eller så kan innehavaren sälja optionerna till marknadspris. Om aktiekursen är högre än lösenpriset, förfaller optionerna och blir värdelösa⁴⁹.

Ytterligare ett sätt att dela in optionerna är i amerikansk och europeisk typ. En amerikansk option kan lösas in när som helst, medan en europeisk endast kan lösas in på förfalldagen. I Sverige är OMX-optioner av europeisk typ och aktieoptioner av amerikansk typ. OMX-index är ett viktat index som består av de på Stockholmsbörsen 30 mest omsatta aktierna. Viktningen är beroende av aktiernas börsvärde i förhållande till de övriga aktierna som ingår i indexet. Kontantavräkning gäller för OMX-optioner, vilket innebär att rätten att köpa aktierna ej realiserar, utan lösenpriset räknas av mot ett genomsnittligt index och vinster eller förluster regleras kontant.⁵⁰

Följande exempel illustrerar hur handeln med en köpoption går till: Anta att en person har en option som ger en rätt att köpa 100 stycken aktier à 100 kr med förfalldag om ett år. Priset till vilket tillgången kan köpas eller säljas kallas för "strike-price"⁵¹. Aktiepriset är vid köptillfället av optionen 98 kr och optionspriset är 5 kr. Optionspriset blir då totalt 500 kr. Om aktiepriset ett år senare, vid förfalldatum, fortfarande är under 100 kr, så finns det ingen anledning att använda optionen. Investeringen förlorar då sin initiala investering, på 500 kr. Om priset däremot är över 100 kr så används optionen, då detta innebär en vinst. I vissa fall kan det dock ändå bli en förlust, men en mindre sådan än om optionen inte hade använts överhuvudtaget. Till exempel om aktiepriset är

103 kr så blir värdet 10 500 kr om optionen används: 100 stycken aktier à 100 kr = 10,000 kr, + optionen på 500 kr = 10,500 kr. Marknadsvärdet för dessa aktier är vid samma tidpunkt: 100 stycken aktier à 103 kr = 10,300 kr. Detta innebär att förlusten blir 200 kr istället för förlusten på 500 kr som hade blivit om optionen inte hade använts alls.

Figur 1: Diagram över vinst vid användande av köpoption, vid optionspris 5 kr och strike price 100 kr.

⁴⁷ FARs Samlingsvolym, 2005, BFN U 92:3 Nollkupongsobligationer

⁴⁸ Kolb, W.R., 2003

⁴⁹ Hansson, S., 2005

⁵⁰ Andersson, L., 2003

⁵¹ Hull, J.C., 2000

3.2 Aktieindexobligationer

En aktieindexobligation är en obligation där avkastningen är knuten till kursutvecklingen på en eller flera aktiemarknader. Varje sådan marknad representeras av ett eller flera aktieindex eller en korg av aktier⁵². Aktieindexobligationer är, som nämnts tidigare, en typ av så kallade strukturerade produkter. Dessa är en blandning av två olika sparformer, aktier som ger möjlighet till god avkastning och obligationer som anses vara en relativt trygg sparform. Aktieindexobligationerna löper inte med ränta utan avkastningen är beroende av aktieindex⁵³. Löptiden är oftast 2-4 år och då ränta inte utbetalas fås hela den eventuella avkastningen vid inlösenstillfället⁵⁴. Likviditeten i marknaden är låg, eftersom de flesta som sparar i aktieindexobligationer väljer att behålla dessa till förfalldatum⁵⁵.

Då en innehavare placerar pengar i en aktieindexobligation delas detta belopp upp i två delar. Huvuddelen placeras i en nollkupongsobligation som garanterar att kunden får tillbaka det nominella beloppet på förfalldagen. Resterande del av det investerade beloppet kopplas istället till utvecklingen på en underliggande tillgång och det är denna del som kan medföra en bra värdetillväxt. Aktieindexobligationen ger inte någon löpande avkastning, utan värdetillväxten betalas ut på förfalldagen. Dess värde ökar om det underliggande indexet går upp, men om den istället går ned, får innehavaren tillbaka det nominella beloppet på förfalldagen.⁵⁶

Innehavaren av en aktieindexobligation tar en begränsad och förutbestämd risk och har möjlighet till bättre avkastning än vid vanligt räntesparande. Det som riskeras är att inte få någon avkastning på placeringen plus eventuell erlagt överkursbelopp. Dessutom vet placeraren det sämsta utfallet ifrån början, det vill säga det nominella beloppet. Anledningen till att utgivaren kan garantera att ge avkastning utan att investeraren går med förlust, är att investeraren placerar merparten av kapitalet i obligationen och endast en liten del i optionen⁵⁷. Innehavaren av en aktieindexobligation kan när som helst sälja denna, exempelvis då det varit en kraftig börsuppgång och han eller hon vill vinsäkra denna uppgång. Aktieindexobligationer är emellertid inte gratis, utan köparen av den strukturerade produkten betala en avgift för att få erhålla dess fördelar⁵⁸. Därför måste alltid en avvägning göras mellan kostnaden för att inneha en aktieindexobligation och avkastningen den kan väntas ge.

Anta att en kund investerar tio miljoner i en aktieindexobligation med förfall om tio år (vilket motsvarar t , tiden, i formeln nedan). Ur formeln kan nuvärdet (NV) härledas, dvs. hur mycket som ska placeras i en obligation idag för att den på förfalldagen ska vara värd det nominella beloppet (NB). Det resterande beloppet, mellanskillnaden mellan det som investeras i obligationen och de tio miljonerna som placeraren har investerat, köps en option för.⁵⁹ I detta fall har en diskonteringsränta (r) på 3,2 % använts, vilket är den aktuella räntan i dagsläget för en tioårsperiod. Detta ger ett nuvärde på cirka 73 %. Nedan illustreras kapitalplaceringen i en aktieindexobligation med en graf.

$$NV = \frac{NB}{(1 + r)^t}$$

Figur 2: Formel för beräkning av nuvärde

⁵² Redovisning av finansiella tillgångar, 2003

⁵³ Andersson, L., 2003

⁵⁴ Hansson, S., 2005

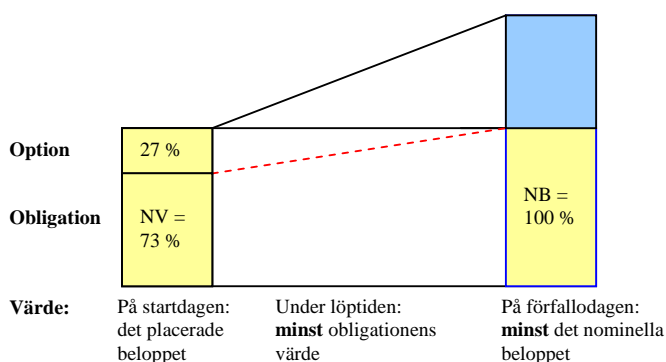
⁵⁵ Andersson, L., 2003

⁵⁶ ibid.

⁵⁷ <http://www.cardano.se/exotics.html>, 2005-12-05

⁵⁸ Hansson, S., 2005

⁵⁹ Hjortstig, S., SGP, 2005-10-03

Figur 3: Graf över en aktieindexobligations sammansättning och utveckling

Källa: Baserad på exempel från Nordeas hemsida

Den avkastning som innehavaren av en aktieindexobligation erhåller bestäms av två faktorer. Dels den eventuella avkastningen, som fastställs till det aktuella aktieindexets procentuella uppgång under obligationens löptid. Den andra faktorn är en så kallad indexfaktor, som avgör hur stor del av kursutvecklingen som innehavaren får ta del av⁶⁰.

3.2.1 Vinstsäkring

Om värdet av optionen i aktieindexobligationen ökat mycket kan innehavaren välja att göra en så kallad vinstsäkring. Optionens värde beror, som nämnts tidigare, på värdet av ett underliggande index, ränteläget samt volatiliteten, det vill säga kurssvängningarna av det underliggande indexet⁶¹. Om optionen efter en tid gått upp mycket och placeraren vill göra en vinstsäkring av ökningen, går detta till på följande vis: Optionen köptes från början till en relativt låg strike (lösenpris) och på grund av att den ökat i värde kan den säljas med god vinst då den har ett högre värde. Placeraren köper en ny option med en högre strike, vilket innebär att optionen är billigare. Mellanskillnaden mellan försäljningen av den gamla optionen och köpet av den nya optionen används till att köpa en ny obligation, och på så vis säkras osäkra pengar. På grund av denna vinstsäkring ökar återbetalningsgarantin till kunden. Detta är en framtida betalning som ökar i värde.⁶² Trots att säkerhet på detta vis kan uppnås, finns det kostnader med detta. Denna säkerhet köps mot att kunden tar mindre del av indexuppgången, vilken skulle kunna ha gett en bättre avkastning.

3.3 Redovisningsteori

Enligt gällande lagar och normer finns det vissa redovisningsprinciper som ska följas. Dessa återfinns i Årsredovisningslagen (ÅRL), Lag om årsredovisning i försäkringsbolag (ÅRFL, vilken hänvisar till ÅRL), FARs vägledning om årsredovisning i aktiebolag samt RR 22 (baserad på IAS 1), och genomsyrar alla övriga regler gällande redovisningen. I IASBs "Föreställningsram för utformning av finansiella rapporter" återfinns vissa kvalitativa egenskaper som informationen i redovisningen bör ha för att vara användbar. Utöver dessa principer ska även god redovisningssed följas, vilken är en rättslig standard baserad på lagar, praxis och rekommendationer⁶³. Inom redovisning så är värdering av tillgångar och skulder viktiga frågor. På senare tid har värdering till verkligt värde blivit alltmer använt och den problematik som detta kan medföra har därmed hamnat i fokus.

⁶⁰ Hansson, S., 2005

⁶¹ Tjeder, J., 1999

⁶² Hjortstig, S., SGP, 2005-10-03

⁶³ FARs *Samlingsvolym*, 2005, Vägledning om Årsredovisning i Aktiebolag

3.3.1 Redovisningsprinciper

Enligt ÅRL 2 kap 2 § ska en årsredovisning upprättas på ett *överskådligt* sätt och enligt *god redovisningssed*. Vidare anger lagen att årsredovisningen ska upprättas som en *helhet* och ge en *rättvisande bild* av resultatet.

ÅRL och IAS 1 tar upp sju principer för redovisningen.

- *Fortlevnadsprincipen*: Det ska förutsättas att företaget skall fortsätta sin verksamhet.
- *Jämförbarhetsprincipen*: Samma redovisningsprinciper ska användas konsekvent från ett år till ett annat. Detta för att en jämförelse mellan åren skall vara möjlig.
- *Försiktighetsprincipen*: Värdering skall göras med rimlig försiktighet, vilket till exempel innebär att endast intäkter som har konstaterats under året får tas med (*realisationsprincipen*). Försiktighetsprincipen hänger även ihop med *lägsta värdets princip*, vilken innebär att en tillgång tas upp till det lägsta av anskaffningsvärdet och marknadsvärdet (verkligt värde).
- *Bokföringsmässiga grunder*: Periodisering skall användas för att inkomster och utgifter skall hamna i det år de tillhör.
- *Post-för-post-värdering*: De olika delarna i balansräkningen skall värderas var för sig.
- *Bruttoredovisning/kvittningsförbud*: Tillgångar får inte kvittas mot avsättningar eller skulder. Inte heller får intäkter kvittas mot kostnader.
- *Kontinuitetsprincipen*: Ingående balans innevarande år skall vara lika med utgående balans föregående år.

Enligt RR 22 finns ytterligare principer som inte får förbises. Dessa är *matchningsprincipen* och *substance over form*. Matchningsprincipen innebär att kostnader skall redovisas i resultaträkningen på basis av en direkt koppling till motsvarande intäkt. Substance over form handlar om att ekonomisk innebörd skall väga tyngre än juridisk form. I IAS 1 nämns även *periodiseringsprincipen* samt *väsentlighetsprincipen*. Den förstnämnda säger att tillgångar, skulder, eget kapital, intäkter och kostnader ska redovisas när de motsvarar deras definitioner och uppfyller redovisningskriterierna för dessa. Väsentlighetsprincipen innebär att information endast behöver upplysas om då denna är väsentlig. Alla de ovan nämnda principerna är viktiga att ha i åtanke då redovisningsfrågor diskuteras.

De viktigaste kvalitativa egenskaperna som informationen i redovisningen bör besitta är begriplighet, relevans, tillförlitlighet samt jämförbarhet. Den sistnämnda finns med bland principerna ovan. Begriplighet innebär helt enkelt att informationen ska vara begriplig för användarna. Då användarna ska kunna använda informationen för att fatta beslut, måste denna även anses vara relevant som beslutsunderlag. Relevansen i sin tur påverkas av ännu en egenskap, nämligen väsentlighet. Om informationen kan påverka användarnas beslut så anses den vara väsentlig. Den sista viktiga egenskapen, tillförlitlighet, är viktigt för att informationen ska kunna vara användbar. Om den inte innehåller fel eller vinklad information så kan den anses vara tillförlitlig. Relevans och tillförlitlighet kan ibland stå mot varandra, till exempel information som anses relevant men som inte kan beräknas på ett tillförlitligt sätt.⁶⁴

3.3.2 God redovisningssed

God redovisningssed kan till exempel definieras som ”praxis hos en representativ kvalitativ krets av redovisningsskyldiga”. God redovisningssed uppkommer således då något har blivit vanligt förekommande. Uppkommandet av god redovisningssed skulle kunna beskrivas med abduktion, vilket vi förklarade i metodkapitlet. Ur en växelverkan mellan teori och praktik uppkommer seden. Praxis utvecklas på basis av lagar och teorier och så småningom blir praxis så accepterad att lagstiftningen ändras för att bekräfta dessa lösningar.⁶⁵

⁶⁴ Internationell Redovisningsstandard i Sverige, 2005, IASBs Föreställningsram

⁶⁵ Brorström, B., Eriksson, O., Haglund, A., 2003

3.3.3 Värdering

Problemet med redovisningen av vinstsäkringen handlar till största del om hur vinsten ska tas upp; via resultaträkningen, eget kapital eller inte alls. Detta beror i stor utsträckning på hur värderingen av aktieindexobligationen sker, dvs. till verkligt värde eller till anskaffningsvärde. Det verkliga värdet av finansiella instrument anses vara den mest relevanta informationen för redovisningens användare. Speciellt då värdet varierar mycket blir det intressant för att se hur det ser ut i dagsläget, även om detta då blir på bekostnad av volatiliteten i redovisningen. Fördelarna med verkligt värde är bland annat att det ger ett bra underlag för riskbedömningar och bedömningar av framtida kassaflöden. Det leder även till en bättre jämförelse mellan företag.⁶⁶

På grund av att redovisning traditionellt sett har präglats av försiktighetsprincipen har värdering till historiskt värde, dvs. anskaffningsvärde, förespråkats. Anskaffningsvärden är avläsbara och framförallt objektiva. Värdering till verkligt värde bryter mot försiktighetsprincipen då dessa värden bygger på antaganden om framtida värden som i många fall är osäkra. Värderingen kan även bli osäker om den bygger på komplicerade värderingsmodeller. Med andra ord kan tillförlitligheten bli lidande. Ur företagets perspektiv kan sådana värderingsmodeller även bli tid- och kostnadskrävande.⁶⁷ Ett annat problem med värdering till verkligt värde är att det leder till onödiga volatilitet i redovisningen för de företag som avser behålla sina strukturerade produkter till förfall.

Problematiken med värdering till verkligt värde ter sig omfattande då det gäller orealiserade vinster i finansiella instrument. Årsredovisningslagen säger att endast under året konstaterade intäkter får tas upp i redovisningen. Dock innebär de nya värderingsreglerna att orealiserade vinster i större utsträckning kan tas upp, vilket till exempel kan innebära att utrymmet för vinstutdelning ökar.⁶⁸

3.4 Juridiska former och dess regler

I Sverige finns en mängd regler och lagar att följa då det gäller redovisning. Nedan specificeras vad som gäller för olika juridiska former gällande värdering och redovisning av finansiella instrument enligt gällande regler. Inledningsvis behandlas icke-finansiella noterade företag, följt av stiftelser. Efter detta tas bestämmelserna gällande onoterade försäkringsbolag upp och slutligen de regler som finns för kommuner.

3.4.1 Noterat icke-finansiellt företag

Från och med 1/1 2005 måste noterade koncerner följa internationella redovisningsregler. Dessa ges ut av International Accounting Standards Board (IASB) och standarderna kallas IAS/IFRS. Enligt IASB så är syftet med att företag ger ut finansiella rapporter att ”tillhandahålla information om ett företags finansiella ställning och resultat samt om förändringar i den ekonomiska ställningen”⁶⁹. Informationen är användbar för intressenter som underlag för beslut i olika ekonomiska frågor. De finansiella rapporterna visar även företagsledningens förmåga att sköta företaget och ansvara för de resurser som anförtrots dem.

Två av de standarder som IASB ger ut hanterar redovisningen av finansiella instrument, nämligen IAS 32 och IAS 39. IAS 32 behandlar klassificering och upplysningar gällande finansiella instrument och kan ses som ett sorts stöd till IAS 39, vilken behandlar själva redovisningen och värderingen. Implementerandet av IAS 39 innebär nya värderingsregler för finansiella instrument.

International Accounting Standard 39

Enligt IAS 39 kan finansiella tillgångar värderas antingen till verkligt värde eller upplupet anskaffningsvärde. Verkligt värde definieras som ”det belopp till vilket en tillgång skulle kunna

⁶⁶ Artsberg, K., 2005

⁶⁷ ibid.

⁶⁸ *Redovisning och värdering av finansiella instrument*, 2002

⁶⁹ *Internationell Redovisningsstandard i Sverige*, 2005, IASBs Föreställningsram, punkt 12

överlåtas eller en skuld regleras, mellan kunniga parter som är oberoende av varandra och som har ett intresse av att transaktionen genomförs⁷⁰. För att detta värde ska kunna beräknas på ett tillförlitligt sätt, krävs det att något av följande kriterier är uppfyllda:

- Det ska finnas publicerade priser på en aktiv offentlig värdepappersmarknad
- Det finns tillgängliga priser för liknande noterade instrument
- En värderingsmodell kan användas och indata till modellen kan mätas på ett tillförlitligt sätt (t.ex. nuvärdesmodell, optionsvärderingsmodell).⁷¹

Upplupet anskaffningsvärde för en tillgång är ”det belopp till vilket den finansiella tillgången eller den finansiella skulden värderas vid anskaffningstillfället efter avdrag för återbetalning av nominella belopp, efter avdrag eller tillägg för ackumulerade avskrivningar vid användande av effektivräntemetoden på eventuell skillnad mellan det ursprungligen redovisade beloppet och förfallobeloppet, och efter avdrag för nedsättning (direkt eller via reservering) på grund av nedskrivning eller finansiella tillgångar som inte går att driva in”⁷². Vid beräkning av det upplupna anskaffningsvärdet ska, som nämndes ovan, effektivräntemetoden användas. Denna metod är till för att beräkna periodiseringar, baserat på en finansiell tillgångs effektiva ränta. Denna ränta diskonterar de förväntade betalningarna under löptiden.⁷³

Enligt IAS 39 kan finansiella tillgångar delas in i fyra olika kategorier beroende på hur de värderas: tillgångar som värderas till verkligt värde via resultaträkningen, investeringar som hålls till förfall, lån- och kundfordringar samt finansiella tillgångar som kan säljas. Följande tabell illustrerar dessa kategorier:

	Instrument	Värdering	Värdetförändring
1	En finansiell tillgång värderad till verkligt värde via resultaträkningen	Verkligt värde	Resultaträkningen
2	Investeringar som hålls till förfall	Upplupet anskaffningsvärde (effektivräntemetoden)	Ej tillämpligt
3	Lån och kundfordringar	Upplupet anskaffningsvärde	Ej tillämpligt
4	Finansiella tillgångar som kan säljas	Verkligt värde	Eget kapital

Figur 4: Klassificeringstabell, IAS 39

Källa: Holmqvist-Larsson, A-C., 2004

I den första kategorin hamnar bland annat finansiella tillgångar som innehas för handel för att generera vinst. Tillgången ska vara förvärvad i primärt syfte att säljas eller återköpas i ”en nära framtid” och generera vinst genom kortfristiga fluktuationer i pris. Företaget får själv definiera vad som menas med ”nära framtid” och på så sätt klassificera de tillgångar som hamnar inom dessa ramar under denna kategori. Även samtliga derivatinstrument som är tillgångar ska ligga inom

⁷⁰ FARs Samlingsvolym, 2005, IAS 39, punkt 9

⁷¹ Holmqvist-Larsson, A-C., 2004

⁷² FARs Samlingsvolym, 2005 IAS 39, punkt 9

⁷³ Holmqvist-Larsson, A-C., 2004

denna kategori. Ett företag kan, med vissa undantag, lägga vilken tillgång som helst här genom att använda sig av Fair Value Option (FVO). Detta val måste göras vid anskaffningspunkten. Som framgår av namnet värderas de tillgångar som läggs här till verkligt värde.⁷⁴ Enligt den nyligen antagna versionen av bestämmelserna får numera även finansiella skulder värderas till verkligt värde genom FVO⁷⁵. Om det finns ett inbäddat derivat innebär detta att båda delarna av tillgången får värderas till verkligt värde enligt FVO för att underlätta värderingen.⁷⁶

I den andra kategorin ingår tillgångar som företaget har som avsikt att hålla till förfall. Här hamnar tillgångar med fasta betalningar eller sådana betalningar som går att fastställa. Detta är en starkt begränsad kategori, och ska en tillgång ligga här måste den verkligen hållas till förfall. Detta måste företaget kunna visa vid varje bokslutstillfälle. Finansiella tillgångar som värderas till upplupet anskaffningsvärde, som i denna kategori, ger inte upphov till några vinster eller förluster i resultaträkningen, förutom vad gäller valutakursförändringar, eller då en tillgång bokas bort eller skrivs ned. Den tredje kategorin, lån- och kundfordringar, ska innehålla fordringar som företaget genererar eller anskaffar. Dessa har fasta betalningar eller betalningar som går att fastställa, och tillgångarna är inte noterade på en aktiv marknad. Som kan utläsas ur tabellen, värderas tillgångarna i denna kategori till upplupet anskaffningsvärde. Den fjärde kategorin är en residualkategori, och här läggs alla tillgångar som inte hör hemma i någon av de övriga tre kategorierna. Eventuella värdeförändringar ska redovisas under "fond för verkligt värde" i balansräkningen. Då tillgången säljs eller bokas bort ska ackumulerade vinster och förluster som redovisats under det egna kapitalet realiseras och bokas om till resultaträkningen.^{77 78}

Tilläggsupplysningar

I IAS 32 specificeras vilka upplysningar som ska lämnas om finansiella instrument. Detaljnivån på upplysningarna bestäms av tillgångens relativ betydelse i företaget. Standarden anger inte hur eller var informationen ska anges, dock att information som kan utläsas ur balans- och resultaträkningen inte behöver upprepas i noterna. Upplysningar ska lämnas om specifika balansposter och transaktioner hänförliga till finansiella instrument. Dessutom ska omfattningen av finansiella instrument i verksamheten diskuteras samt riskerna med dessa. När en finansiell tillgång värderas till upplupet anskaffningsvärde ska en kompletterande upplysning om det verkliga värdet lämnas. För varje klass av finansiella tillgångar ska upplysningar lämnas gällande instrumentens omfattning och karaktär samt de redovisningsprinciper och metoder som har använts, inklusive kriterier för när ett instrument ska redovisas i balansräkningen samt tillämpad värderingsmetod.

3.4.2 Stiftelse

Stiftelser har sedan länge funnits i Sverige och dessa uppkommer genom att någon anslår en självständig förmögenhet att tjäna ett bestämt ändamål. Ändamålet kan exempelvis vara att bedriva välgörenhet eller att utdela vetenskapliga belöningar eller understöd. Stiftelser har länge präglats av osäkerhet exempelvis vad gäller förutsättningarna för att en stiftelse ska föreligga. Det har även funnits oklarheter gällande förvaltningen av en stiftelse och vad ansvaret innebär. Dessa oklarheter skapade inte bara nackdelar för dem som skapar och förvaltar stiftelser utan även för utomstående, och låg till grund för införandet av Stiftelselagen den första januari år 1996. Det är viktigt att det finns tydliga regler gällande bokföring, offentlig redovisning och revision. Regler är även viktiga för att trygga stiftelsens framtida verksamhet.⁷⁹

⁷⁴ Holmqvist-Larsson, A-C., 2004

⁷⁵ <http://www.kpmg.fi/Binary.aspx?Section=152&Item=2346>, 2005-12-15

⁷⁶ FARs *Samlingsvolym*, 2005, IAS 39

⁷⁷ Holmqvist-Larsson, A-C., 2004

⁷⁸ FARs *Samlingsvolym*, 2005, IAS 39

⁷⁹ *Stiftelselagen*, 1996

Stiftelselagen

Denna lag klarlägger fyra olika former av stiftelser; ”allmänna stiftelser” samt tre särskilda former. Stiftelselagen (SL) gäller för den allmänna formen samt två av de särskilda formerna (insamlingsstiftelser och kollektivavtalsstiftelser). Allmänna stiftelser kan delas in i ”Avkastningsstiftelser” och ”Näringsidkande stiftelser”. Enligt SLs bestämmelser delas stiftelserna även in i två andra grupper; de som är bokförings- och årsredovisningsskyldiga och de som endast är skyldiga att föra räkenskaper. I stiftelser som inte är bokföringsskyldiga, får styrelsen eller förvaltaren själv bestämma efter vilken princip tillgångarna skall värderas, men en strävan ska finnas att använda samma princip år efter år.

Stiftelser är bokföringsskyldiga enligt 3 kap i SL och BFL, 2 kap 3 §, om värdet av tillgångarna överstiger ett gränobelopp som motsvarar tio prisbasbelopp. Enligt BFL 2 kap 4 § ska tillgångarna tas upp till ett värde som motsvarar vad tillgången kan anses betinga vid en försäljning under normala förhållanden.

I första hand så är det föreskrifterna i stiftelseförordnandet som avgör var tillgångarna i stiftelses förmögenhet får vara placerade. Dock står det i fjärde paragrafen i SL att riskerna som är förknippade med förmögenhetsförvaltning bör spridas på ett sådant sätt ”att stiftelsens förmögenhet sammantaget framstår som godtagbart placerad”. I en proposition angående vad som anses vara en godtagbar placering för förmögenheten hos en stiftelse står det följande: ”tryggheten mot nominella förluster ska inte alltid väga tyngre mot möjligheterna till real värdestegring. I vissa fall kan värdet på förmögenheten vara så litet att placering på bank eller i obligationer är det enda alternativ som i praktiken står till buds”.⁸⁰

Årsredovisningslagen

Stiftelselagen säger nästan inget om värderingsfrågor, varför ÅRL följs beträffande dessa. Enligt ÅRL 4 kap 3 § ska en anläggningstillgång tas upp till anskaffningsvärde, med vissa undantag. Ett av dessa undantag återfinns i 14a §, vilken säger att derivatinstrument och andra finansiella instrument får tas upp till sitt verkliga värde, om instrumentet ifråga inte är något av dem som nämns i 14b §. Det är med andra ord frivilligt att ta upp dem till verkligt värde. I 14b § pkt 1 anges att finansiella instrument som hålls till förfall och som inte utgör derivatinstrument inte får tas upp till verkligt värde. Om värdering till verkligt värde får ske skall detta baseras på tillgången marknadsvärde. Om det inte finns något marknadsvärde kan liknande instruments marknadsvärde användas. Om ej heller detta finns att tillgå kan värdet bestämmas med hjälp av allmänt accepterade värderingsmodeller.⁸¹ I ÅRL finns en begränsning som säger att värdering enligt 14a § endast får ske om samtliga företagets finansiella instrument som får tas upp till verkligt värde värderas på samma sätt.

Vidare ska, enligt 14d §, värdeförändringen sedan föregående balansdag redovisas i resultaträkningen om värdering sker till verkligt värde. I vissa fall skall dock denna förändring istället redovisas i en fond för verkligt värde. Detta skall ske om värdeförändringen avser ett säkringsinstrument som enligt säkringsredovisningen inte får redovisas via resultaträkningen, eller om förändringen är orsakad av en kursförändring på en monetär post som utgör en del av företagets nettoinvestering i en utländsk enhet.

Tilläggsupplysningar

Enligt ÅRL 5 kap 1 §, ska tilläggsupplysningar lämnas antingen direkt i balans- och resultaträkningen eller i noter. I 2 § står det att upplysningar om principer som använts vid värdering av tillgångarna ska anges. För finansiella instrument som får värderas till verkligt värde ska, enligt 4a §, upplysningar lämnas om bokfört värde och i vilken utsträckning värdeförändringar

⁸⁰ *Stiftelselagen*, 1996

⁸¹ *ibid.*

av verkligt värde har redovisats. Därutöver ska även anges omfattningen och typen av instrument. Vad gäller finansiella instrument som inte tas upp till verkligt värde ska, enligt 4b §, upplysning lämnas om det värde som tillgångarna haft om de värderats till verkligt värde samt omfattningen och typen av instrument.

Gällande stiftelser som är medlemmar av Frivilligorganisationernas insamlingsråd bör upplysningarna om finansiella instrument i förvaltningsberättelsen främst handla om hur värdepappersinnehav hanteras, till exempel policy för placeringar⁸².

3.4.3 Försäkringsbolag

Redovisningsfrågor i finansiella företag, så som banker och försäkringsbolag, är speciella då de även regleras av Finansinspektionens föreskrifter. Detta har till exempel inneburit att FAR tillsatte en referensgrupp 2004 för att behandla komplexiteten inom området. En av frågorna som diskuteras är att en lagpassad IFRS snart kommer att gälla för juridiska personer och i vissa fall även för koncerner, och hur mycket denna då ska skilja sig från full IFRS.⁸³ Detta är dock ännu inte aktuellt för vårt fall. Finansiella tillgångar utgör en stor del av ett försäkringsbolags tillgångar (se bilaga 3) och nedan beskrivs hur dessa ska värderas och redovisas enligt lag om årsredovisning i försäkringsbolag (ÅRFL) samt Finansinspektionens föreskrifter.

Lag om årsredovisning i försäkringsbolag

Enligt ÅRFL 4 kap ska ÅRL 4 kap tillämpas med vissa undantag. Ett av dessa är 14a § som enligt ÅRL anger att det är frivilligt att ta upp en finansiell tillgång till verkligt värde. ÅRFL säger istället att finansiella instrument ska tas upp till verkligt värde om det är förenligt med ÅRL 14a §. Det anges även i ÅRFL att placeringstillgångar för vilka placeringstagaren bär placeringsrisken alltid ska tas upp till sitt verkliga värde. Vidare ska, enligt ÅRL 4 kap 14d §, värdeförändringen sedan föregående balansdag redovisas i resultaträkningen om verkligt värde tillämpas.

Finansinspektionen

Finansinspektionen (FI) är en myndighet som bevakar företagen på finansmarknaden, till exempel banker, försäkringsbolag och värdepappersbolag. FI ska genom denna övervakning skydda konsumenterna genom att se till att det finansiella systemet fungerar effektivt och är stabilt. Finansinspektionen har tre huvudområden för deras verksamhet; tillståndsgivning, regelgivning och tillsyn. I denna uppsats blir regelgivningsområdet för försäkringsbolag det mest intressanta. Reglerna tas fram genom ett internationellt samarbete inom EU, och på försäkringsområdet deltar FI i Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors (CEIOPS).⁸⁴

I Finansinspektionens Grundförfattning FFFS 2004:21, 4 kap Värderingsregler för finansiella instrument, hänvisas till ÅRFL. Vidare säger den även att ”kompletterande värderingsregler om bl.a. erforderliga värdejusteringar för finansiella instrument som värderas med utgångspunkt i anskaffningsvärdet finns i internationella redovisningsstandarder som gäller enligt de allmänna råden till 2 kap (jfr IAS 39)”.

Från och med 1/1 2006 upphör dock FFFS 2004:21 att gälla och istället införs FFFS 2005:34. Denna har ännu starkare inriktning mot internationella redovisningsstandarder och säger i 2 kap att de godkända internationella reglerna bör tillämpas av alla försäkringsbolag i den mån det inte strider mot någon annan lag eller föreskrift. I 4 kap, Värdering av finansiella instrument, uppges att värdering ska ske till verkligt värde ”om det är förenligt med 4 kap 14a § ÅRL och IAS 39 samt i annat fall enligt ordinarie värderingsprincip”. Om tillgången inte får värderas till verkligt värde används istället anskaffningsvärde.

⁸² God redovisningssed för insamlingsorganisationer, 2005

⁸³ Precht, E., 2005

⁸⁴ <http://www.fi.se>, 2005-11-20

Tilläggsupplysningar

ÅRFL hänvisar till ÅRL gällande tilläggsupplysningar, se ovan under avsnitt 3.3.2.3. Enligt FFFS 5 kap 10 § ska tilläggsupplysningar om obligationer och andra räntebärande värdepapper lämnas genom uppdelning på grupper av instrument av likartad karaktär i riskhänseende, vilket innebär olika kategorier av emittenter. Uppgifter ska sedan lämnas om upplupet anskaffningsvärde samt verkligt värde för respektive grupp av värdepapper.

3.4.4 Kommun

Kommuner finansieras i huvudsak kollektivt via kommunalskatt och statliga bidrag⁸⁵. Redovisningen i kommuner har stor betydelse när det gäller att ta beslut om kommunens framtid. Den ligger även till grund för utkrävande av ansvar samt visar hur finanserna har skötts. För att kunna uppfylla dessa funktioner måste redovisningen vara rättvisande.⁸⁶ Redovisningen visar vilka resurser som flutit in samt hur dessa använts och fördelats under året. Resurserna ska användas effektivt och på ett demokratiskt sätt, så att den enskildes rättssäkerhet garanteras. Alla medborgare och beslutsfattare ska kunna utvärdera hur resurserna används, vilket innebär att höga krav ställs på öppenhet. Kravet på öppenhet är särskilt stor inom den offentliga sektorn, och de redovisningssätt som präglas av störst öppenhet ska väljas. Eftersom kommuner hanterar gemensamma medel genomsyras redovisningen även av försiktighet, vilken har särskilt stor betydelse i värderingsfrågor. I 1953 års kommunallag fanns en bestämmelse om ett förmögenhetsskydd, vilken byggde på iden att en generation inte ska kunna förbruka tidigare generationers "förmögenheter".⁸⁷ Detta ersattes senare med krav på en god ekonomisk hushållning⁸⁸. Redovisningens syfte för kommuner kan därmed sägas vara att vara lättbegriplig och transparent för att alla intressenter ska kunna bedöma hur förvaltningen har skett, samt präglas av försiktighetsprincipen.⁸⁹

Allt fler kommuner har börjat fondera medel för framtida pensionsförpliktelser, vilket innebär att stora volymer placeras i olika slag av värdepapper, det vill säga olika finansiella instrument. Kommuner följer Kommunallagen samt den kommunala redovisningslagen samt rådet för kommunal redovisning. De redovisningsprinciper som gäller för kommuner har närmast sig det som tillämpas i bolag. Gällande finansiella tillgångar så är det mesta lika, men de skillnader som finns berör klassificeringen av tillgångarna. Tre principer blir främst aktuella i kommuners redovisning av finansiella instrument. Den viktigaste är försiktighetsprincipen, vilken hänger tätt ihop med de två andra; lägsta värdets princip samt realisationsprincipen (för förklaring av dessa principer se avsnitt 3.2).⁹⁰

Kommunallag

Enligt Kommunallagen (1991:900) 8 kap 2 § ska kommunerna "förvalta sina medel på ett sådant sätt att krav på god avkastning och betryggande säkerhet kan tillgodoses". Vidare ska enligt 3 § det finnas föreskrifter om hur medlen ska förvaltas. Gällande pensionsförpliktelser ska det finnas bestämmelser för hur medlen ska förvaltas, vilken risk som är tillåten samt hur kontroll av förvaltningen ska ske (3a §). En sådan föreskrift benämns vanligen finanspolicy. Ett exempel på en finansiell risk som kan beskrivas i en finanspolicy är kreditrisken⁹¹. Denna anger, som tidigare nämns, risken att emittenten inte kan fullfölja sina åtaganden. En policy kan då fastställa vilka sorts emittenter som får användas samt till hur stor del. Vidare anger policyn placeringsregler för olika sorters förvaltning, och specificerar till exempel tillåtna tillgångsslag samt limit för dessa.⁹²

⁸⁵ *Förutsättningar för kommunal redovisning och finansiell bedömning*, 2000

⁸⁶ Brorström, B., Eriksson, O., Haglund, A., 2003

⁸⁷ *ibid.*

⁸⁸ *ibid.*

⁸⁹ *Förutsättningar för kommunal redovisning och finansiell bedömning*, 2000

⁹⁰ *Redovisning av finansiella tillgångar*, 2003

⁹¹ *Finanspolicy för Helsingborgs Stad*, 2002

⁹² *ibid.*

Lag om kommunal redovisning

Denna lag började gälla år 1998 och gäller för kommuner och landsting. Bokföringslagen och Årsredovisningslagen har i hög grad påverkat utformningen av den kommunala redovisningslagen. Uttalanden och rekommendationer från Bokföringsnämnden, Redovisningsrådet och Föreningen Auktoriserade Revisorer gäller således för kommuner och landsting på relevanta områden. I lag om kommunal redovisning (KRL) finns också uttalanden gjorda av kommunförbundens gemensamma Referensgrupp i redovisning.⁹³

KRL kap 6 handlar om värdering och delar upp tillgångar i anläggnings- och omsättningstillgångar. Finansiella anläggningstillgångar är sådana värdepappersinnehav som är långsiktiga, det vill säga att avsikten för innehavet är stadigvarande eller till förfallodagen. Dessa brukar avse tillgångar som har en nyttjandeperiod över tre år och som är av väsentligt belopp. Då det bedrivs handel med värdepapper, det vill säga kontinuerliga köp och försäljningar i syfte att nå en så hög avkastning som möjligt, klassificeras dessa tillgångar som omsättningstillgångar oberoende om syftet med innehavet är långsiktigt, till exempel pensionsutbetalningar.⁹⁴

Anläggningstillgångar ska enligt 6 kap 3 § tas upp till anskaffningsvärdet, om inte annat följer av 4-6 eller 8 §. Detta motsvarar bestämmelserna i ÅRL 4 kap 3 §. 4 § behandlar avskrivning, 5 § nedskrivning, 6 § uppskrivning och 8 § bestämmelsen om bestämd mängd och fast värde. Enligt 5 §, andra stycket, får en finansiell anläggningstillgång skrivas ner till ”det lägre värde som tillgången har på balansdagen även om det inte kan antas att värdenedgången är bestående”. Detta innebär att det är möjligt att värdera finansiella anläggningstillgångar enligt lägsta värdets princip. Enligt 6 § får finansiella anläggningstillgångar skrivas upp om de har ett tillförlitligt och bestående värde som väsentligt överstiger det bokförda värdet, samt om uppskrivningen står i överensstämmelse med god redovisningssed. Ett avsteg från kongruensprincipen sker här, då beloppet inte får tas upp i resultaträkningen⁹⁵. Om tillgången klassificeras som en omsättningstillgång, ska denna värderas enligt lägsta värdets princip enligt 7 §. Detta innebär att om marknadsvärdet på en finansiell tillgång går upp ska ingen justering av värdet ske i bokföringen. Om en nedgång däremot sker, ska en justering göras vid bokslutet. Om marknadsvärdet därefter stiger till anskaffningsvärde får värdet justeras upp.⁹⁶

I ÅRL 4 kap 14 § handlar om hur värderingen av finansiella instrument får ske. Detta avsnitt har ingen motsvarighet i lagen om kommunal redovisning.

Rådet för kommunal redovisning

Detta oberoende organ bildades 1997 och har som uppgift att främja och utveckla god redovisningssed i kommuner och landsting. Rådet är en ideell förening och medlemmarna är staten, kommun – och landstingsförbundet. Den enda rekommendation som behandlar finansiella tillgångar är rådets rekommendation nummer 9, *Klassificering av finansiella tillgångar*. Detta innebär att kommuner också är hänvisade till rekommendationer från i första hand FAR men även till viss del Bokföringsnämnden och Redovisningsrådet när det gäller vägledning för den här typen av tillgångar.⁹⁷

Rådet för kommunal redovisning (RKR) anger i deras nionde rekommendation, *Klassificering av finansiella tillgångar*, att ”om det sker kontinuerliga köp och försäljningar av de finansiella tillgångarna, så är utgångspunkten att innehavet inte ska betraktas som stadigvarande och således ska sådana tillgångar klassificeras som omsättningstillgångar”. Det finns det ett undantagsfall, då en tillgång som innehas för handel har ett långsiktigt underliggande syfte, kan den istället klassificeras

⁹³ Brorström, B., Eriksson, O., Haglund, A., 2003

⁹⁴ Redovisning av finansiella tillgångar, 2003

⁹⁵ ibid.

⁹⁶ ibid.

⁹⁷ ibid.

som anläggningstillgång. Dock ska detta placeringsmedel ändå värderas till lägsta värdets princip, enligt KRL 6 kap 7 §.

Tilläggsupplysningar

Enligt KRL 4 kap 1 § ska det i förvaltningsberättelsen lämnas upplysningar om förhållanden som är viktiga för bedömningen av kommunens resultat men som inte visas i balans- eller resultaträkningen. I 2 § anges även att det ska finnas en samlad redovisning av kommunens investeringsverksamhet i förvaltningsberättelsen. Enligt Rådet för kommunal redovisningsrekommendation nr 7 ska upplysningar om medel som är avsatta för pensioner och liknande förpliktelser ingå i förvaltningsberättelsen. Ingen motsvarighet gällande tilläggsupplysningar som återfinns i ÅRL samt RR 27 finns för kommuner, vilket innebär att det är frivilligt vilka upplysningar om lämnas, men att det dock ska ske inom ramen för god redovisningssed⁹⁸.

⁹⁸ Redovisning av finansiella tillgångar, 2003

4 EMPIRI

I följande kapitel presenterar vi det case som låg till grund för våra intervjuer och vårt problem, samt de insamlade fakta vi erhållit från genomförda intervjuerna med revisorer.

4.1 Case

Vårt case bygger på följande fiktiva affär mellan SGP och en kund:

Affärsbekräftelse; SGP - SverigeObligation

Härmed bekräftas att ni har köpt SGP – SverigeObligation, till ett nominellt värde av 30 500 000 SEK, med en deltagandegrad av 100 % enligt följande:

Emittent:	Kommuninvest i Sverige AB
Nominellt Belopp:	SEK 30 500 000
Avstämningsdatum:	11 februari 2005
Slutdag:	27 mars 2013
Index:	OMX, Strike price per 11 februari 2005
Slutdag Index:	7 mars 2013
Deltagandegrad:	100 %
Slutindex:	Beräknas kvartalsvis från 7 september 2011 till 7 mars 2013
Återbetalningsgaranti:	Minst 30 500 000 MSEK

Förklaringar

Avstämningsdatum anger startdag för index.

Slutdag anger den dag obligationen löper ut och kunden får pengarna.

Slutdag index anger den dag då optionen löper ut och man vet hur mycket den är värd.

Strike price: Den kurs som råder då optionen köps.

Den 31 juli görs en midmarktvärdering. Det visar sig då (se nedan) att det sammanlagda värdet på aktieindexobligationen är hela 116 %, vilket är mycket på så kort tid (ca 5 månader).

Midmarket värdering 2005-07-31

Nominellt belopp (NB):	SEK 30 500 000	
Värderingsdatum:	2005-07-31	
Midmarktvärdering nollkupongsdel/obligation:	86,58 %	} ~116 %
Midmarktvärdering derivatdel/option:	29,67 %	

Detta leder till att kunden vill göra en vinstsäkring, och går till på följande sätt:

Optionen köptes till en relativt låg strike. På grund av att den gått upp mycket kan SGP sälja den med god vinst då den har ett högre värde. De köper en ny option med en högre strike (lösenpris), vilket innebär att optionen är billigare. Mellanskillnaden mellan försäljningen av den gamla optionen och köpet av den nya optionen används till att köpa en ny obligation, och på så vis säkras osäkra pengar. På grund av denna vinstsäkring ökar återbetalningsgarantin till kunden. Detta är en framtida betalning som ökar i värde och frågan är hur en sådan vinstsäkring ska redovisas.

Den nya affärsbekräftelsen ser ut som följer:

Affärsbekräftelse vinstsäkring av kursuppgång OMX-obligation

Här med bekräftas att ni ökat återbetalningsgarantin på Er OMX-obligation från 30,5 MSEK till 33 MSEK.

Emittent:	Kommuninvest i Sverige AB
Affärsdag:	5 augusti 2005
Emissionsdag:	19 augusti 2005
Avstämningsdatum:	5 augusti 2005
Nominellt Belopp (NB):	30 500 000 SEK
Återbetalningsgaranti:	33 000 000 SEK
Deltagandegrad:	100 %
Slutindex aktier:	Kvartalsvis från 7 september 2011 till 7 mars 2013

Midmarket värdering Sverige 2005-08-31

Nominellt belopp (NB):	SEK 30 500 000
Återbetalningsgaranti (ÅG):	SEK 33 000 000
Värderingsdatum:	2005-08-31
Nollkupongsdel/obligation (beräknat på NB):	93,29 % (SEK 28 453 450)
Midmarketvärdering derivatdel/option (beräknat på NB):	20,71 % (SEK 6 316 550)

Vid jämförelse med värderingen i juli så kan man se att obligationsdelen nu är större – osäkra pengar har med andra ord blivit säkra.

4.2 Resultat från utförda intervjuer

All information som presenteras nedan har framkommit under intervju med respektive revisor. Vi intervjuade en revisor inom respektive område, förutom inom noterade icke-finansiella företag, då vi fick möjlighet att intervjua två revisorer. Detta innebar att svaren inom detta område skilde sig åt något då de hade olika uppfattningar och tolkningar.

4.2.1 Noterat icke-finansiellt företag

Den inledande frågan under intervjun var huruvida aktieindexobligationen skulle ses som ett instrument och redovisas därefter. Respondent A ansåg att beståndsdelarna, det vill säga obligationen och optionen, måste hållas isär för att få logik i redovisningen. Obligationen är mot en given motpart det vill säga Kommuninvest i Sverige AB, och optionen har ingenting med denna motpart att göra. Det finns ingen orsak att redovisa dem tillsammans och det är heller inga problem att redovisa dem var för sig. Respondent B ansåg däremot att det enklaste sättet var att redovisa detta som ett instrument med hjälp av Fair Value Option (FVO), se nedan.

Gällande regler

Ett noterat icke-finansiellt företag på koncernnivå ska följa IAS 39. Det har pratats mycket om svårigheterna med IAS 39, och respondent A ansåg att denna standard är en helt ny värld. Med alla dess regler och komplexitet måste de som redovisar enligt IAS 39 ha kunskap om de olika finansiella instrument som finns idag och vad syftet med innehavet av dem faktiskt är, då detta underlättar redovisningen av dem.

Aktieindexobligationens klassificering

Enligt respondent A, som ville hålla isär beståndsdelarna, skulle klassificering bli på följande sätt: Obligationsdelen kan kategoriseras på olika sätt. Det bästa och enklaste sättet är att kategorisera den till ”innehas till förfall”. Det är ingen idé att kategorisera den i kategori 1 och låta den gå upp och ner och skapa onödigt volatilitet i resultatet när slutresultaten ändå står klart, enligt respondenten. Att lägga den till förfall eller till försäljning ger ingen skillnad i resultatet i slutändan men det ger mer eller mindre effekt i eget kapital. Företaget kan välja att kategorisera den som de vill. Det minsta arbetet fås genom att kategorisera den som ”hålles till förfall”, men viktigt att ha i åtanke är då att den verkligen ska förbli här under hela löptiden. Om företaget skulle avbryta och omkategorisera skulle de hamna i bakvatten för framtiden. Respondent A anser vidare att optionen måste anses vara ett inbäddat derivat då den är en typ av avtalsvillkor som skulle vara ett derivat om det stod på egna ben. I detta fall ligger det dock i ett icke-derivat instrument (obligationen). Genom att baka samma dessa två saker som inte har med varandra att göra erhålls detta inbäddade derivat. Optionen är alltså ett derivat och klassificeras därför inom kategorin värdering till verkligt värde via resultaträkningen.

Respondent B ansåg, liksom respondent A, att optionen kan ses som ett inbäddat derivat, och att FVO därför kan användas. Detta innebär att även obligationsdelen kan klassificeras som verkligt värde via resultaträkningen, kategori 1. Det tillför således inget att dela upp instrumentet i olika delar, utan den enklaste redovisningen är att redovisa en tillgång, då de både ändå klassificeras på samma sätt. Respondent B sa även att det andra alternativet skulle vara, om uppdelning sker, att optionen hamnar i kategori 1, och obligationen kan klassificeras som kategori 2 (hålles till förfall) eller som kategori 4 (tillgångar som kan säljas). Dock skulle en klassificering till kategori 4 endast innebära mer arbete, varför han ej kan se meningen med detta.

Värdering och redovisning av aktieindexobligationen

När aktieindexobligationen köps så finns en reversdel, det vill säga obligationen. Denna löper utan ränta vilket innebär att räntan i reversen som avstås från motsvaras av optionspremien. Detta innebär alltså att innehavaren betalar optionspremien genom att avstå från räntan. Det som innehavaren har är egentligen en reversfordran som måste nuvärdesberäknas med hjälp av marknadsräntan. Således bokförs alltså ett mindre belopp än det nominella värdet. Detta leder till att

reversen kan ses som att ha en fast ränta som bestäms av den marknadsränta som råder vid den tidpunkt då denna nuvärdesberäkning görs.

Om uppdelning i beståndsdelarna sker ansåg den respondent A att kategoriseringen för obligationen blir "hålles till förfall" och värdering till anskaffningsvärde används, men med ränteeffekter. Obligationen följer den fasta räntan över perioden fram till pengarna fås tillbaka. Räntan kommer alltid att tas mot resultatet oavsett vilken kategori tillgången hamnar i. Om kategorisering skulle bli kategori 1 blir den verkligt-värde-justering som görs skillnaden mellan den fasta räntan och motsvarande revers marknadsränta. Då gäller det att denna marknadsränta kan bedömas för Kommuninvest i Sverige AB, vilket inte blir några problem om detta är en emittent som löpande ger ut denna sorts papper, vilket säkerligen är sant i detta fall. Dock undviker företaget detta helt om de istället kategoriserar tillgången som "hålles till förfall", då är det endast den fasta räntan som måste fastställas. Optionen ska marknadsvärderas då denna är ett derivat. Värdeförändring ska gå mot resultatet. Det finns utan tvekan ett avläsbart marknadsvärde på denna option som innehåller effekter av den underliggande faktorn, tidsfaktorn osv. Om derivatet ökar i värde innebär detta att det får ett högre balanserat värde i balansen samtidigt som en intäkt fås.

Om tillgången ses som ett instrument i klass 1 blir värderingen enkel enligt respondent B, då det bara är ett redovisa den till verkligt värde och låta värdeförändringarna gå via resultaträkningen.

Vinstsäkringens redovisning

Enligt respondent A, då optionen värderas till verkligt värde, avspeglas ökningen av dess värde redan i balansräkningen. När sedan större delen av derivatets värde tas och omvandlas till en obligation blir det balansmässigt ingen större skillnad. Den nya obligationen ska behandlas som den ursprungliga obligationen, det vill säga nuvärdesberäknas osv. Successivt, om företaget har även dessa obligationer till förfall, så kommer det att byggas upp en korg med obligationer med olika ränta beroende på vad dagsnoteringen är, men med samma slutdatum. Samtidigt har företaget också en ny option som ska redovisas till verkligt värde vid varje rapporttidpunkt. Även enligt respondent B, vilken förespråkade redovisning till verkligt värde av hela tillgången, kommer ökningen av värdet att synas direkt i redovisningen, och således får vinstsäkring ingen effekt. Det som händer är att risken minskar, men marknadsvärdet är detsamma.

Uppllysningar

Enligt reglerna ska verkligt värde anges för finansiella instrument i not om detta ej visas i balans eller resultaträkningen. Respondenterna kan inte se att det skulle finnas några undantag i detta fall. Om obligationen klassificeras som "hålles till förfall" och således värderas till upplupet anskaffningsvärde, måste verkligt värde anges i not. Respondent A tror dock inte att anskaffningsvärde måste anges om värderingen skett till verkligt värde, utan det kan alltid hittas om intresse skulle finnas. Däremot ska andra uppgifter lämnas så som bakomliggande volymer för derivatet, det vill säga det nominella beloppet som finns i basen. Det ska till exempel uppges att detta är OMX-index och att det motsvarar x antal kronor. Det som avgör om upplysning om villkor mm ska vara med beror på hur väsentligt instrumentet är för företaget, enligt respondent B.

Emittent

En osäker emittent medför en annan marknadsränta än en säker sådan, enligt respondent A. Detta innebär normalt sett att ett lägre initialt balanserat belopp fås men med en större löpande ränta. Det kan också vara så att ränteutvecklingen på det pappret kan vara annorlunda och om redovisning skedde till verkligt värde skulle variationen kunna vara större. Om en motpart tros vara på obestånd och att de investerade pengarna eventuellt inte fås tillbaka så ska nedskrivningsprövning ske enligt sedvanliga grunder. En motpart som löpande ger ut nya obligationer och där det finns en marknad för dessa, är det mycket enklare att fastställa marknadsnivåer på än en okänd sådan. I praktiken håller sig företaget till något som är säkert.

4.2.2 Stiftelse

Många stiftelser är grundade på någon form av donation. De har ett kapital i botten och ska stiftelsen leva under en lång tid så måste de se till att kapitalet säkras. Detta gör att flertalet använder sig av finansiella instrument. Exempelvis så är målet för "Rädda barnen" att de ska ta in och ge ut pengar, men under den tid de innehar pengarna vill de nyttja dem och förränta dem på bästa sätt. Stiftelser har, oavsett typ, finansiella instrument men på olika sikt.

Respondenten anser, som svar på den inledande frågan om det ska ske en uppdelning av aktieindexobligationen i sina beståndsdelar vid redovisningen, att aktieindexobligationen bör redovisas som ett värdepapper.

Gällande regler

Enligt respondenten ska stiftelser, förutom att följa Stiftelselagen, följa ÅRL med de rekommendationer som BFN gett ut. I BFN U 95:3 aktualiseras ett antal speciella redovisningsfrågor gällande avkastningsstiftelser som är bokföringsskyldiga enligt Stiftelselagen. Respondenten har svårt att tänka sig att dessa blir aktuella i detta fall. Där pratas det mer om uppställningsformer och hur redovisning ska ske vid utgivning av pengar då detta ska gå över eget kapital. I BFN U 95:3 står inget specifikt om hur redovisningen av finansiella tillgångar ska ske. Respondenten anser att det inte finns något bland BFN:s rekommendationer som är tillämpligt i detta fall. Det finns inga andra råd att följa, men däremot finns det branschorganisationer som ger ut rekommendationer, exempelvis FRII (frivilligorganisationernas insamlingsråd). Denna innehåller en årsredovisningsmall för insamlingssektorn. Det är inte en lag eller förordning utan endast för denna bransch men det slår igenom ändå och blir god redovisningssed.

Aktieindexobligationens klassificering

Finansiella tillgångar som hålls till förfall får inte tas till verkligt värde. Enligt respondenten gäller det att hitta rätt klassificering, det vill säga huruvida innehavet är till förfall eller inte. Många stiftelser har dock låg profil vad gäller att handla med värdepapper och ofta köper de ett papper och har det till förfall.

Värdering och redovisning av aktieindexobligationen

Gällande värderingen av en aktieindexobligation så ska den tas upp till verkligt värde enligt BFL 2 kap 4 §. Stiftelser ska även följa ÅRL, och där står att det är frivilligt att ta tillgången till verkligt värde. Stiftelser kan alltså välja huruvida värderingen ska vara anskaffningsvärde eller verkligt värde och det finns därför inga raka svar att ge. Respondenten tror dock att få inom stiftelsevärlden värderar till verkligt värde, dels för att det är nytt och det gamla sättet har varit att följa försiktighetsprincipen. Att värdet på en tillgång går upp och ner känns lite ovant för många; en dag finns mycket att dela ut och en annan dag har finns inget. Här är det viktigt att tänka tillbaka på vad stiftelsens ursprungliga stiftare skulle ha velat och vilken risk denne skulle ha velat ha. Delar de plötsligt ut mer och får mindre kvar ökar risken för att stiftelser inte kan fullfölja sin verksamhet i framtiden. Stiftelser som dock ofta handlar med papper eller alltid har värderat till verkligt värde kan ha incitament att fortsätta med detta.

Då stiftelser ofta har sina värdepapper till förfall, innebär det att de då följer ÅRL 4 kap 14b §, det vill säga värdering till anskaffningsvärde. Värdering till anskaffningsvärde är mycket försiktigare än värdering till verkligt värde. De flesta känner igen sig i detta idag. Inom stiftelsevärlden råder mycket försiktighet överhuvudtaget. De som sköter stiftelsen har ett uppdrag från en person att dessa pengar ska förvaltas och då är de flesta försiktiga. Vissa tycker det är onödigt med värdering till verkligt värde eftersom upplysningar om det värdet ändå finns i not.

Vinstsäkringens redovisning

I ÅRL 4 kap 14d §, ska en värdeförändring sedan föregående balansdag redovisas i resultaträkningen, om värdering till verkligt värde tillämpas. Om denna värdering används påverkar

vinstsäkringen marknadsvärdet, men kanske inte med hela summan beroende på hur långt fram i tiden som återbetalningen sker. Om en ökad garanti om att få tillbaka mer pengar i slutändan ges, anser respondenten att värdet borde öka, men att detta kommer med automatiskt genom att värdering till verkligt värde används. Om värdering till anskaffningsvärde sker så får vinstsäkringen ingen effekt.

Upplysningar

När det gäller tilläggsupplysningar så är det, enligt respondenten, god sed att visa det verkliga värdet på de finansiella tillgångar när värderingen skett till anskaffningsvärde. Men när det gäller redovisning till verkligt värde realiserar ju vinsten och syns således löpande i resultatet. Vid värdering till verkligt värde så behöver ej anskaffningsvärdet finnas med i not eftersom det inte tillför någonting. Vilka redovisningsprinciper som stiftelsen följer ska alltid stå med i upplysningarna.

Emittent

Beroende på vem emittenten är som ger ut obligationen så påverkas det verkliga värdet. En emittent som har dåligt rykte får värdet att åka ned. Vid köpet av ett värdepapper är marknadsvärdet redan påverkat av hur säker emittenten är. Detta innebär i praktiken att stiftelsen får betala mer eller mindre beroende på vem som är emittent. Det verkliga värdet på köpdagen ska reflektera marknadsvärdering och ska bygga in löptider, nivåer, emittenter, valutor osv. Således kommer valet av emittent återspeglas automatiskt vid köpet.

4.2.3 Försäkringsbolag

Gällande frågan om aktieindexobligationen ska redovisas som en eller två tillgångar menar respondenten att det beror på vilken värdering som tillämpas, vilket diskuteras nedan.

Gällande regler

Försäkringsbolag som inte ska följa eller som har valt att inte följa IFRS ska följa de regler som ges ut av ÅRFL och Finansinspektionens föreskrifter.

Aktieindexobligationens klassificering

Vår respondent uppgav att hans tolkning av ÅRFL är att verkligt värde ska tillämpas enligt ÅRL 4 kap 14 § i möjligaste mån. Användandet av verkligt värde blir alltså ännu mer tydligt i ÅRFL än i ÅRL. För att få klassificera tillgången som hålles till förfall måste företaget verkligen kunna bevisa att de kommer att behålla instrumentet till dess att det förfaller. Undantaget från verkligt värde som beskrivs i ÅRL, dvs. som gäller om tillgången hålles till förfall, ansåg inte respondenten bli tillämpligt i detta fall, eftersom instrumentet innehåller ett derivat.

Värdering och redovisning av aktieindexobligationen

Aktieindexobligationen ska således enligt föregående resonemang värderas till verkligt värde. Om värdering till verkligt värde tillämpas så är det enklast att redovisa aktieindexobligationen som ett instrument och använda marknadsvärdet för hela instrumentet, vilket borde vara lätt att ta reda på.

Vinstsäkringens redovisning

Vid verkligt värde, som respondenten förespråkar, blir inte vinstsäkringen något problem då denna automatiskt kommer att synas vid värderingen av tillgången.

Upplysningar

De upplysningar som ska lämnas finns enligt respondenten beskrivet i ÅRL. I åtanke ska ha att det är väsentlighetsprincipen som styr vad som bör uppges i noter och i förvaltningsberättelsen.

Emittent

Respondenten hade inga kommentarer angående valet av emittent, då han inte ansågs sig tillräckligt insatt i denna del av ämnet.

4.2.4 Kommun

Den inledande frågan om huruvida en uppdelning av tillgången i dess beståndsdelar ska ske eller ej hade inte respondenten kännedom om hur praxis behandlar detta, men dennes uppfattning var att det ska redovisas som ett instrument.

Gällande regler

Kommuner följer Lagen om kommunal redovisning, vilken baseras på ÅRL och BFL. Lagarna är snarlika, men det finns vissa kommunala särarter. Respondenten ser inte att någon tillämpning av Redovisningsrådets rekommendationer eller allmänna råd från BFN skulle bli aktuella i detta case.

Aktieindexobligationens klassificering

Respondenten ser inte att det finns något självklart svar på frågan om klassificeringen av aktieindexobligationen, utan att man får gå tillbaka till syftet med innehavet för en tolkning. Som start för resonemanget bör ses över vad som sägs i Kommunallagen och dess åttonde kapitel, paragraferna 2 och 3, vilka handlar om medelshantering och innefattar placeringsfrågor. Denna lag säger att det måste finnas föreskrifter för hur medelshanteringen ska skötas, och varje enskild kommun ska därför sätta upp så kallade policys vilka ska beskriva vad som fås och inte fås göra och vad syftet med den finansiella placeringen är. Dessa policys blir sedan vägledning för hur varje instrument ska hanteras. Om en placering görs av en överlikviditet, till exempel i aktieindexobligation, så menar respondenten att detta i grunden är en omsättningstillgång. Det skulle dock kunna vara en anläggningstillgång, men då måste det finnas en stark tydlighet med det långsiktiga syftet samt finnas stöd för detta i policyn. Även om syftet med innehavet är långsiktigt så är det inte säkert att placeringen ska klassificeras som en anläggningstillgång. Det finns en otydlighet gällande denna fråga, men det är viktigt att gå tillbaka till sin policy för att finna vägledning. Däremot så blir inte klassificeringsfrågan gällande just denna sorts tillgång den viktigaste frågan, då det är lägsta värdets princip som gäller oavsett klassificering. I grunden kan tillgången anses vara en omsättningstillgång, och i vissa fall, med stöd av kommunallag och policy, så kan det vara en anläggningstillgång om det finns en tydlighet.

Värdering och redovisning av aktieindexobligationen

Det finns ingen möjlighet att värdera till verkligt värde inom den kommunala redovisningen, utan det är alltid lägsta värdets princip som gäller (dock kan denna innebära att värdering till verkligt värde sker).

Vinstsäkringens redovisning

Respondenten anser att denna vinstsäkring inte är att betrakta som realiserad ur kommunens perspektiv, vilket innebär att den kan inte räknas hem och realiseras. Försiktighetsprincipen säger att realiserade vinster inte får bokas upp, och den skall därför inte redovisas och får därmed ingen effekt på redovisningen.

Upplysningar

Det finns ett krav på att i förvaltningsberättelsen beskriva skillnader mellan bokförda tillgångars värde och marknadsvärde på denna typ av värdepapper. Om aktieindexobligationen är del av en pensionsplaceringsportfölj så ska den finnas med i en tabell som visar olika typer av innehav och dess värden, enligt Rådet för kommunal redovisnings rekommendation nummer 7. Är den inte det, utan endast en placering av överlikviditet, så finns det ändå skäl om beloppen är väsentliga att kommentera detta i förvaltningsberättelsen. Detta skulle till exempel kunna ske under en egen rubrik som handlar om finansförvaltning. Inga särskilda formkrav på hur detta ska göras finns dock, och vissa väljer att istället göra en kompletterande angivelse i noterna. Respondenten vill påstå att

det är valfritt var det ska stå, om det ej är pensionsplacering för då måste det placeras i förvaltningsberättelsen. Om kommunen har både och borde det vara mer rätt att samla all information i förvaltningsberättelsen för att ge en helhetsbild.

Emittent

Gällande valet av emittent så får inte, till skillnad från ett företag, en kommun spekulera. Lagen säger att en kommun ska ha tillfredsställande avkastning och i sin policy tydligt ange en rimlig risknivå. Det finns en stark praxis att endast staten tillåts vara emittent, eller andra emittenter som har mycket hög rating. Det inträffar därför aldrig att det finns någon risk att kapitalet förloras av den orsaken.

5. ANALYS

I följande avsnitt analyserar vi de resultat som erhållits genom den teoretiska referensramen och det empiriska avsnittet, uppdelat på de fyra juridiska formerna.

5.1 Noterat icke-finansiellt företag

Det är oklart hur redovisningen bör ske och det finns valmöjligheter för företagen som följer IFRS. Detta avspeglas i svaren vi fått från de två respondenterna, och innebär att vi inte kan ge något klart svar på frågan om hur redovisningen bör ske, då vi inte anser oss kunna utvärdera revisorernas svar på ett tillfredsställande sätt. IAS 39 säger inget om huruvida en aktieindexobligation ska redovisas som en tillgång eller delas upp i sina beståndsdelar. Den ena respondenten anser dock att en uppdelning måste ske för att redovisningen ska bli rättvisande. En uppdelning innebär även att reglerna blir lättare att följa, enligt denna revisor, då delarna kan klassificeras i olika kategorier. Den andra respondenten ansåg däremot att det enklaste redovisningssättet är att redovisa instrumentet som en tillgång.

Enligt regelverket kan obligationen klassificeras på flera sätt. De alternativ som finns är att klassa den som en finansiell tillgång värderad till verkligt värde via resultaträkning (kategori 1), som en investering som hålles till förfall (kategori 2) eller om en finansiell tillgång som kan säljas (kategori 4). Genom att använda sig av Fair Value Option kan obligationen läggas i kategori 1, vilket den ena respondenten förespråkade. Indelningen i de övriga två kategorierna är beroende av vilken avsikt företaget har med innehavet. För att få lägga en tillgång i kategori 2 måste företaget vara säkra på att avsikten är att verkligen inneha tillgången till dess förfallodag. En aktieindexobligation är en typ av tillgång som med största sannolikhet behålles till förfall, för att inte förlora insatsen. Därmed skulle obligationen värderas till upplupet anskaffningsvärde, och till följd därav kommer endast räntan att påverka resultaträkningen. Den ena respondenten anser vidare att det leder till onödigt volatilitet att värdera obligationen till verkligt värde genom att placera den i kategori 1 eller 4, då resultatet i slutändan blir detsamma. Den andra menar istället att det är enklare och mer rättvisande att redovisa aktieindexobligationen som en tillgång som tas till verkligt värde via resultaträkningen, genom användning av FVO.

Optionen är ett derivat och hamnar således i kategori 1. Detta innebär att värdering till verkligt värde sker, och förändringar går via resultaträkningen. Respondenterna ansåg att optionen måste ses som ett inbäddat derivat, eftersom det är en del av ett avtal där den andra delen inte är ett derivat. För att detta ska kunna vara uppfyllt krävs enligt IAS 39 att den ena parten är beroende av den andra och att t.ex. optionen inte kan överlåtas oberoende obligationen samt att de två parterna har samma motpart. Fördelarna med att använda sig av inbäddade derivat är att detta möjliggör värdering av båda delarna till verkligt värde genom FVO. I fallet med aktieindexobligationen skulle detta alltså innebära att även obligationen skulle tas till verkligt värde, vilket alltså förespråkades av en respondent. Men då aktieindexobligationen innehåller till förfallodagen, ansåg den andra respondenten att denna valmöjlighet sannolikt inte kommer att användas i detta fall.

Om uppdelning i beståndsdelarna sker kommer vinstsäkringen inte att påverka balansen i sig, eftersom optionen är värderad till verkligt värde och därmed avspeglar värdeökningen. En omflyttning mellan tillgångarna sker, dvs. en ny obligation tas upp vilket ökar obligationsdelen, samtidigt som optionens värde minskas. Därmed kommer ej heller resultaträkningen att påverkas vid vinstsäkringstillfället, då optionens värdeökningar redan har gått via resultaträkningen då marknadsvärdering används. Inte heller om värdering sker till verkligt värde för hela tillgången kommer vinstsäkringen att få effekt, då värdeökningarna har synts direkt i resultaträkningen. Marknadsvärdet på tillgången har inte förändrats på grund av att en vinstsäkring görs, utan det som hänt är att risken har minskat då den säkra obligationsdelen har blivit större.

Om värdering till anskaffningsvärde sker, så ska en kompletterande upplysning om det verkliga värdet lämnas, vilket skulle bli fallet med obligationsdelen. Tilläggsupplysningar ska lämnas för varje klass av finansiella instrument gällande bland annat omfattning, risker samt redovisningsprinciper, beroende på hur väsentlig tillgången är för företaget relativt sett. Information som till exempel nominellt belopp ska därmed lämnas. Ett exempel på en risk som ska uppges är kreditrisken, vilken i detta fall innebär risken som valet av emittent medför, dvs. att denne inte ska kunna fullgöra sina förpliktelser. En respondent menar att val av emittent även avspeglas vid köpet av aktieindexobligationen, genom olika räntesatser eller initialt belopp. Som brukligt i redovisning ska dock en nedskrivningsprövning ske om emittenten anses ha ekonomiska svårigheter.

5.2 Stiftelse

Stiftelser finns till för att förvalta ett kapital som ska användas till ett specifikt ändamål. Det kan röra sig om t.ex. välgörenhet, och det gäller för förvaltarna av stiftelsen att säkra pengarna som ska användas, så att stiftelsen kan överleva på sikt och uppfylla sitt ändamål. Stiftelser ska i första hand följa Stiftelselagen. Enligt denna delas stiftelser in i två grupper beroende på om de är bokföringsskyldiga eller ej. De stiftelser som inte är bokföringsskyldiga har själva rätten att välja enligt vilken princip som tillgångarna ska värderas efter. I detta fall kan vi därför inte ge ett svar på värderingen och redovisningen av aktieindexobligationen, då detta är helt upp till förvaltaren. Dock bör de följa jämförbarhetsprincipen, dvs. använda samma princip varje år. De bokföringsskyldiga stiftelserna ska utöver SL följa ÅRL, då SL inte säger något om värdering av tillgångar. De ska även följa rekommendationer från BFN, men vår respondent såg inga som blev aktuella i vårt fall.

Respondenten ansåg att aktieindexobligationen skulle redovisas som en tillgång, alltså ej delas upp. Enligt respondenten är stiftelser ofta försiktiga gällande sina placeringar och risktaganden, vilket stämmer väl överens med SL. I SL avgörs bland annat var förmögenheten ska var placerad och det framgår att riskerna ska spridas på ett sådant sätt att det sammantaget ses som en acceptabel placering. Gällande klassificering innebär försiktigheten att innehavet av aktieindexobligationen oftast klassas som hålls till förfall. Enligt ÅRL är det frivilligt att värdera till verkligt värde. Detta gäller dock inte om inte klassificeringen blir hålls till förfall, då ÅRL säger att anskaffningsvärde ska användas. Detta kan sägas innebära att följa försiktighetsprincipen. Vi anser detta vara den mest lämpliga klassificeringen, både med tanke på tillgångens art samt stiftelsens syfte med innehavet. Om tillgången hålls till förfall kommer inte vinstsäkringen att avspeglas i redovisningen, eftersom denna inte ökar anskaffningsvärdet utan endast innebär en förflyttning mellan delarna i aktieindexobligationen.

Trots försiktighetsprincipen finns det stiftelser som, enligt respondenten, kontinuerligt köper och säljer sina värdepapper eller historiskt sett värderat till verkligt värde. Dessa kan då välja att värdera till verkligt värde, men detta får ses som undantagsfall. Gällande redovisningen av vinstsäkringen så skulle en värdering till verkligt värde innebära att, enligt ÅRL, värdeförändringen tas via resultaträkningen. Detta sker dock kontinuerligt vid redovisning till verkligt värde, och själva vinstsäkringen blir därför inget problem.

Tilläggsupplysningar om vilka redovisningsprinciper som har tillämpats ska alltid lämnas. Vid användande av anskaffningsvärde ska upplysning i not ges om verkligt värde. Om verkligt värde har tillämpats ansåg inte respondenten det vara relevant att upplysa om anskaffningsvärdet. Däremot ska det enligt ÅRL upplysas om bokfört värde samt i vilken utsträckning värdeförändringarna har redovisats. Typ av instrument samt dess omfattning ska uppges oavsett hur värderingen har skett.

5.3 Försäkringsbolag

Gällande regler säger inget om huruvida instrumentet ska redovisas som en eller två tillgångar. Däremot anser respondenten att om verkligt värde tillämpas så blir det enklast att redovisa den som ett instrument. Att använda verkligt värde ter sig vara det mest relevanta och riktiga

redovisningssättet i försäkringsbolag. Skillnaderna mellan ÅRL och ÅRFL är just att ÅRFL säger att verkligt värde ska tillämpas, medan ÅRL uppger att detta är frivilligt. Även Finansinspektionens regler pekar mot att marknadsvärdering blir alltmer central, framförallt då den nya föreskriften säger att internationella redovisningsregler bör tillämpas av alla försäkringsbolag i den mån det är möjligt. Detta skulle innebära en tillämpning av IAS 39, vilken vi har beskrivit under avsnitten som handlar om noterade icke-finansiella företag. Denna har alltså en tydlig inriktning mot värdering till verkligt värde. Enligt ovanstående resonemang bör aktieindexobligationen redovisas till verkligt värde. Detta innebär i sin tur att vinstsäkringen inte blir något problem eftersom värdeuppgångarna löpande kommer att synas vid värderingen av tillgången.

Tilläggsupplysningar ska lämnas enligt ÅRL, och dessa beskrevs ovan under 5.2. Enligt Finansinspektionens föreskrift ska även upplysningar lämnas uppdelat på instrument med avseende på emittent av dessa. Det upplupna anskaffningsvärdet ska uppges per grupp av värdepapper.

5.4 Kommun

Lagen om kommunal redovisning, rådets rekommendation nummer 9 samt revisorernas uttalande visar att klassificeringsfrågan inte är helt enkel. I grunden är det syftet med innehavet som styr klassificeringen, och för att klargöra detta bör policys användas. Klassificeringen av tillgången i vårt case kan därför skilja sig åt i olika kommuner, baserat på hur deras policy är utformad. Vi anser dock att denna tillgång i de flesta fall kommer att klassificeras om anläggningstillgång då det ofta finns ett långsiktigt syfte med innehavet av en aktieindexobligation. Klassificeringsfrågan är emellertid inte den mest centrala frågan vid värderingen av tillgången, då lägsta värdets princip kan följas i båda fallen. Således förorsakar en aktieindexuppgång inte någon redovisning, eftersom lägsta värdets princip ska följas.

Angående redovisningen av vinstsäkringen anser vi, främst baserat på revisorns uttalanden, att denna ej är att ses som realiserad och därmed inte tas upp i resultaträkningen. Även balansräkningen blir opåverkad, då vinstsäkringen endast innebär en förflyttning av värdeuppgången från optionen till obligationsdelen, och dessa redovisas som en tillgång i redovisningen. För aktieindexobligationer som hålls till förfall tas således hela värdeökningen på förfalldagen som en finansiell intäkt.

I förvaltningsberättelsen ska skillnaden mellan det bokförda värdet och det verkliga värdet på tillgången anges om differensen är väsentlig. Om aktieindexobligationen ingår i pensionsplaceringar så ska dess värde beskrivas i förvaltningsberättelsen. I övrigt är det i stort sett frivilligt vilka upplysningar som lämnas, men enligt god redovisningssed ska det, om beloppen är väsentliga, framgå i not eller förvaltningsberättelse vad det verkliga värdet på tillgången är. I kommunens policy för sina placeringar ska det anges vilka risknivåer som är acceptabla. Kommuner tillåts ej ta stora risker, vilket innebär att emittenterna ska vara säkra och ha mycket hög rating. Således är det i princip endast staten som tillåts vara emittent i detta fall.

6 SLUTLIG REFLEKTION

I följande kapitel presenteras en avslutande diskussion över uppsatsens erhållna resultat. Vidare framläggs förslag till fortsatt forskning inom ämnet.

6.1 Avslutande diskussion

Efter att ha studerat detta ämne och satt oss in i aktieindexobligationernas värld och alla regler som finns så har vi fått stor förståelse för företagens redovisningsproblematik. Reglerna i IAS 39, som alltmer satt värdering till verkligt värde i fokus, har även påverkat andra regelverk i Sverige. Idag är det inte längre lika självklart att försiktighetsprincipen ska genomsyra redovisningen i ett företag, utan vi går istället mot en redovisning där mer värderas till verkligt värde, vilket anses vara relevantare information för användarna av redovisningen.

Redovisningen av aktieindexobligationer kan anses komplicerad då de består av två skilda typer av instrument. Svaren vi fick gällande om uppdelning i dessa delar skulle ske eller inte skilde sig åt hos de respondenter vi talade med vilket fick gjorde oss osäkra på vad som verkligen var det rätta. För företag som aldrig tidigare handlat med just aktieindexobligationer kan därför denna fråga vara oklar. På grund av den tidsmässiga aspekten hade vi endast möjlighet att intervjua en revisor per juridisk form, förutom för noterade icke-finansiella företag. Eftersom svaren från de två revisorerna som var experter på IAS 39 skilde sig åt, skulle ha varit intressant att ha intervjuat fler revisorer även i de andra juridiska formerna för att få djupare insikt i problemen. Det finns således en risk att de svar vi fått kunde ha blivit annorlunda om vi hade intervjuat någon annan. En otydlighet gällande vad som är rätt och fel finns, då det går att tolka regler olika och inga regler är skrivna specifikt för just aktieindexobligationer. Således har det varit svårt att få fram helt klara svar vid genomförandet av denna studie och vi har fått ge mer allmänna analyser och slutsatser.

Efter genomgång av regler samt intervjuer fann vi att de olika juridiska formerna vi undersökte skilde sig åt vad gällde framträdande principer och sätt att värdera finansiella tillgångar. Kommuner och stiftelser genomsyras historiskt sett av försiktighetsprincipen vilket innebär att redovisning till anskaffningsvärde är mer vanligt. Båda dessa juridiska former förvaltar pengar åt andra och ska därmed vara försiktiga i sina risktaganden. De är oftast inte så aktiva i sitt handlande med värdepapper, utan håller dem vanligen till förfall, vilket innebär att värdering till upplupet anskaffningsvärde ska ske. Vinstsäkringen redovisas inte förrän den blivit realiserad på grund av denna redovisning samt genom följandet av försiktighetsprincipen. Noterade icke-finansiella företag samt försäkringsbolag har däremot en tydligare strävan mot att redovisa till verkligt värde, och således en starkare inriktning mot internationella redovisningsregler. Redovisning av aktieindexobligationen till verkligt värde innebär att vinstsäkringen inte medför några större problem, då värdeökningar avspeglas i marknadsvärden. Att redovisa orealiserade vinster samt till och med kunna dela ut dem kan anses felaktigt, men å andra sidan kan hävdas att vinsten är realiserbar då företaget kan sälja värdepappret och på så sätt realisera den. Dock har det även framkommit, att oavsett på vilket sätt aktieindexobligationen redovisas, så är inte redovisningen av vinstsäkringen något större problem. Om anskaffningsvärde används händer i stort sett ingenting, beroende på om instrumentet redovisas som en eller två tillgångar, och om verkligt värde tillämpas har redan vinstsäkringen avspeglats i och med att alla värdeökningar syns direkt i redovisningen.

Efter att ha genomfört studien har vi kommit fram till två saker som vi skulle ha velat göra annorlunda. Det första beror på tidsaspekten, vilken innebar att vi inte kunde göra en så djupgående analys som vi hade velat, speciellt då det gäller intervjuerna då vi gärna hade utökat dessa i antal. Det andra är att vi skulle ha använt oss mer av caset och använt sifferexempel för att tydliggöra lösningsförslagen. Detta hade gjort det lättare för SGP att applicera vår analys och vårt resultat i

verkligheten. Dock har vi förhoppningsvis klargjort vilka regler som gäller och vad dessa säger om problemet i fråga.

6.2 Förslag till fortsatt forskning

Då vi har funnit att det finns en otydlighet gällande hur redovisningen av tillgångar som strukturerade produkter ska ske, anser vi det vara ett område med stor potential för fortsatt forskning. Inte minst för de juridiska former som använder sig av dessa sorters instrument och har praktiska redovisningsproblem är detta viktigt. Redovisningsproblemen ter sig vara ett relativt nytt område då användandet av dessa tillgångar har vuxit på senare tid. Tidigare studier har varit få, vilket ökar möjligheterna till fortsatta studier inom detta utforskade område.

Förslag på till fortsatt forskning inom området skulle kunna vara att genomföra samma studie om ett antal år för att se om en praxis har utvecklats och hur redovisningen då sker. Det skulle även vara intressant att prata direkt med de juridiska former som använder sig av instrumentet, för att kartlägga deras syn på redovisningen och få en tydligare bild av de praktiska problemen. En ännu bredare bas av juridiska former och dess redovisningssätt kan även vara ett förslag. Slutligen hade vi gärna sett att samma studie kunde genomföras med en större empiridel, dvs. fler intervjuer för att få fram mer statistiskt säkerställt material och för att kunna se om uppfattningen gällande redovisningen eventuellt skiljer sig åt hos olika individer beroende på hur dessa tolkar gällande regler och praxis.

REFERENSER

Böcker

- Alvesson, M., Skoldberg, K., (1994), *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*, Studentlitteratur, Lund
- Anderson, L., (2003), *Värdepapper, en genomgång av kapitalmarknaden och skattereglerna*, Björn Lundén Information AB, Näsviken
- Artsberg, K., (2005), *Redovisningsteori: - policy och -praxis*, Liber ekonomi, Malmö
- Backman, J., (1998), *Rapporter och uppsatser*, Studentlitteratur, Lund
- Brorström, B., Eriksson, O., Haglund, A., (2003), *Kommunal redovisningslag – beskrivning och tolkning*, Studentlitteratur, Lund
- Eriksson, L.T., Wiedersheim-Paul, F. (2001), *Att utreda, forska och rapportera*, Liber Ekonomi, Malmö
- Hansson, S., (2005), *Aktier Optioner Obligationer – En introduktion*, Studentlitteratur, Lund
- Holme, I.M., Solvang, B.K., (1997), *Forskningsmetodik – om kvalitativa och kvantitativa metoder*, Studentlitteratur, Lund
- Holmqvist-Larsson, A-C, *IAS 39 Finansiella Instrument, Redovisning och Värdering - en översikt*, KPMG, 2004
- Hull, J.C., (2000), *Options, futures and other derivatives*, Prentice-Hall International Inc., Upper Saddle River
- Kolb, W.R., (2003), *Futures, options and swaps*, Blackwell Publishing, Cornwall
- Marton, J., (2005), *IAS 32/39 Redovisning av finansiella instrument*, kurslitteratur ”Avancerad externredovisning”, Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet
- Merriam, S.B., (1994), *Fallstudien som forskningsmetod*, Studentlitteratur, Lund
- Patel, R., Davidson, B., (2003), *Forskningsmetodikens grunder, Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*, Studentlitteratur, Lund
- Tjeder, J., (1999) *Optionshandboken: Lär dig grunderna i optionshandel*, Aktiespararnas Bokförlag, Halmstad
- Yin, R.K., (1994), *Case study research: design and methods*, Sage publications, Thousand Oaks
- Zikmund, W.G., (2000), *Business research methods*, The Dryden press, Harcourt College Publishers, Orlando

Övriga tryckta källor

FARs Samlingsvolym, (2005), FAR Förlag AB, Stockholm

Finansinspektionens Författningssamling (FFFS) 2004:21, Föreskrifter och allmänna råd om årsredovisning i försäkringsföretag, åtkomst via:

http://www.fi.se/upload/30_Regler/10_FFFS/2004/FFFS0421.pdf

Finansinspektionens Författningssamling (FFFS) 2005:34, Föreskrifter och allmänna råd om årsredovisning i försäkringsföretag, åtkomst via:

http://www.fi.se/upload/30_Regler/10_FFFS/2005/FFFS0534.pdf

Finanspolicy för Helsingborgs Stad, (2002)

Förutsättningar för kommunal redovisning och finansiell bedömning – En idéskrift om innebörden och konsekvensen av kommunal särart, (2000), Rådet för kommunal redovisning, Stockholm

God redovisningssed för insamlingsorganisationer, (2005), Frivilligorganisationernas insamlingsråd

Internationell redovisningsstandard i Sverige IFRS/IAS, (2005), FAR Förlag AB, Stockholm

Kommunallagen 1991:900, åtkomst via:

http://rixlex.riksdagen.se/htbin/thw?%24%7BOOHTML%7D=SFST_DOK&%24%7BSNHTML%7D=SFSR_ERR&%24%7BBASE%7D=SFST&BET=1991%3A900&%24%7BTRIPSHOW%7D=format%3DTHW

Lag om kommunal redovisning 1997:614, åtkomst via:

<http://www.rkr.se/filer/lagtexter/Lag%20om%20kommunal%20redovisning.doc>

Precht, E., (2005), Specialregler behövs för finansiella bolag, Balans nr 12

Redovisning av finansiella tillgångar – Grundläggande frågor vid redovisningen av finansiella tillgångar i kommuner och landsting, (2003), Rådet för kommunal redovisning, Stockholm

Redovisning och värdering av finansiella instrument, (2002), Regeringskansliet, Justitiedepartementet, Elanders Gotab AB, Stockholm

Rådet för kommunal redovisnings rekommendation nr 7, åtkomst via:

http://www.rkr.se/filer/rekommendationer/rek_7.pdf

Rådet för kommunal redovisnings rekommendation nr 9, åtkomst via:

<http://www.rkr.se/filer/rekommendationer/Rek%20nr%209.pdf>

Stiftelselagen, (1996), Ny Juridik 1:96, Juridik & Samhälle, Stockholm

Internet

<http://www.cardano.se/exotics.html>, 2005-12-05

<http://www.di.se/Nyheter>, 2005-11-24

<http://www.fi.se>, 2005-11-20

<http://www.fsb.se/sst/inf/out/infOutWww/0,,2951,00.html>, 2005-11-14

<http://www.konsumentbankbyran.se/VarService/SparaOchPlacera/SparandeOchSparformer.aspx>,
2005-11-14

<http://www.kpmg.fi/Binary.aspx?Section=152&Item=2346>, 2005-12-15

https://se.etrade.com/gl_text.asp?nav=1241, 2005-11-22

<http://www.sgp.se>, 2005-10-03

Muntliga källor

Andersson, B., Handelsbanken, 2005-12-02

Hjortstig, S., Svenska Garantiprodukter AB, löpande samtal

Revisor insatt i stiftelser

Revisor insatt i kommuner

Revisorer insatta i IAS 39

Revisor insatt i försäkringsbolag

Bilaga 1 – Mail till revisorer

Hej!

Vi vill börja med att tacka för att Du tar Dig tid att hjälpa oss med vår uppsats. I detta mail förklarar vi lite utförligare vad själva problemet handlar om. Vi har även bifogat det case som vår uppsats bygger på, samt ett dokument med frågor till Dig. Vi hoppas att Du har tid att gå igenom detta, vi inser att det kan se mycket ut vid första anblick.

Vår uppsats skrivs på uppdrag av företaget Svenska Garantiprodukter AB (SGP), som utformar och marknadsför strukturerade finansiella instrument. Det finns många olika typer av strukturerade produkter. Ett exempel är en aktieindexobligation, vilken består av två komponenter; en nollkupongsobligation och en option på ett aktieindex, och är det instrument som vi har valt att undersöka.

Då en innehavare placerar pengar i en aktieindexobligation delas detta belopp upp i två delar. Huvuddelen placeras i en nollkupongsobligation som garanterar att kunden kan få tillbaka det nominella beloppet på förfallodagen. Resterande del av det investerade beloppet kopplas istället till utvecklingen på en underliggande tillgång, som till exempel ett aktieindex och det är denna del som kan medföra en värdetillväxt. Aktieindexobligationens värde ökar om underliggande index går upp, men om den istället går ned, får innehavaren tillbaka det nominella beloppet på förfallodagen.

SGP har kontaktats av några av sina kunder angående svårigheter gällande redovisningen av de strukturerade produkterna, och SGP vill därför få hjälp av oss med att reda ut vad som egentligen gäller. Problemet som de framförde handlade om det som SGP kallar för vinstsäkring. Då optionen i en strukturerad produkt varierar i värde under tiden den innehas, kan detta innebära att den ibland har gått upp så mycket att man väljer att göra en vinstsäkring, även kallat inlåsning. Kort betyder detta att en vinst säkras genom att pengar flyttas från den osäkra optionen till den säkra obligationen. På grund av denna vinstsäkring ökar återbetalningsgarantin till kunden, och eftersom det handlar om en orealiserad vinst innebär detta oklarheter gällande redovisningen av detta. Vårt uppdrag är att reda ut hur en vinstsäkring ska redovisas hos olika bolag som följer olika regler. För att närma oss problemet på ett logiskt sätt har SGP tagit fram ett fiktivt case som vi kommer att använda som grund för vår undersökning, vilket vi har förenklat och bifogat till detta mail.

Återigen, vi är mycket tacksamma för att Du ställer upp på detta. Om Du har några frågor så är det bara att höra av Dig, via mail eller telefon. Om inte så tänkte vi följa upp detta mail i slutet av vecka 50 (nästa vecka) för att se hur det går för er och boka upp tid för eventuell intervju.

Trevlig helg!

Med vänliga hälsningar,

Ellinor & Cecilia

Bilaga 2 – Intervjumallar

ICKE-FINANSIELLT NOTERAT FÖRETAG, KONCERNNIVÅ

1. Som en inledande fråga vill vi klargöra hur aktieindexobligationen avspeglas i redovisningen. Redovisas obligationen och optionen var för sig eller tillsammans som ett instrument?
2. Enligt IAS 39 kan finansiella tillgångar delas in i fyra olika kategorier beroende på vad avsikten med innehavet av dem är. Aktieindexobligationen i vårt case får antas att den ska hållas till förfall, men den kan även säljas innan slutdatumet. Vi tycker att klassificeringen av aktieindexobligationen är oklar.
 - a. Den första kategorin är finansiella tillgångar som innehas för handel för att generera vinst. Samtliga derivatinstrument som är tillgångar ska även ligga inom kategori ett. Skulle aktieindexobligationen kunna hamna här?
Hur skulle i så fall redovisningen av vinstsäkringen ske?
 - b. Även andra tillgångar kan hamna här enligt Fair Value Option. Kan man se optionen som ett inbäddat derivat, och därmed använda sig av Fair Value Option?
 - c. Om man ser aktieindexobligationen som en tillgång som ska hållas till förfall, hur ska då redovisningen av vinstsäkringen ske?
 - d. Om man anser att aktieindexobligationen ska hamna i den fjärde kategorin, tillgångar som kan säljas, hur ska då vinstsäkringen redovisas?
3. Vad anser Du vara den rätta klassificeringen av denna typ av tillgång som beskrivs i caset?
4. Om vinsten inte visas i RR eller EK, behöver man då visa på annat sätt att den finns?
5. Hur påverkar val av obligationens emittent redovisningen av aktieindexobligationen?
6. Vilka övriga upplysningar bör lämnas om aktieindexobligationen och dess värdeförändring?

STIFTELSE

1. Som en inledande fråga vill vi klargöra hur en aktieindexobligation avspeglas i redovisningen. Redovisas obligationen och optionen var för sig eller tillsammans som ett instrument?
2. Enligt 2:a kapitlet i BFL, 4 § ska tillgångarna tas upp, när värdet på dem bestämts, till ett värde som motsvarar vad tillgången kan anses betinga vid en försäljning under normala förhållanden.
 - a. Innebär detta att aktieindexobligationen ska tas till verkligt värde?
 - b. Hur ska i så fall vinstsäkringen redovisas?
3. Ska stiftelser följa ÅRL? Om så är fallet:
 - a. Enligt ÅRL är det frivilligt att ta upp en finansiell tillgång till verkligt värde, men det anges även att finansiella instrument som hålls till förfall och som inte utgör derivatinstrument inte får tas upp till verkligt värde. Hur skulle en aktieindexobligation redovisas i enlighet med ÅRL?

- b. Vidare ska, enligt ÅRL 4 kap14d §, värdeförändringen sedan föregående balansdag redovisas i resultaträkningen. Kan en vinstsäkring ses som en värdeförändring? Skulle detta innebära att vinstsäkringen redovisas som en realiserad vinst och går via resultaträkningen?

4. I Stiftelselagen och Bokföringslagen finns det inte så mycket detaljer för hur redovisningen går till. Skulle någon tillämpning av Redovisningsrådets rekommendationer eller allmänna råd från BFN bli aktuella i detta case? Vad säger dessa om redovisningen av vinstsäkringen? Finns det några andra rekommendationer som stiftelser följer?

5. Vid genomgång av lagen om stiftelser har vi funnit att det finns ett antal olika sorters stiftelser. Vilken eller vilka är mest angelägna om att använda sig av finansiella instrument för att finansiera sin verksamhet?

6. I BFN U 95:3 aktualiseras ett antal speciella redovisningsfrågor gällande avkastningsstiftelser som är bokföringsskyldiga enligt SL. Har dessa uttalanden någon inverkan på hur redovisning av finansiella tillgångar ska klassificeras och värderas?

7. Vad anser du vara det rätta redovisningssättet av vinstsäkringen som beskrivs i caset?

8. Om vinsten inte visas i BR eller RR, behöver man då visa på annat sätt att den finns?

9. Hur påverkar val av obligationens emittent redovisningen av aktieindexobligationen?

10. Vilka övriga upplysningar bör lämnas om aktieindexobligationen och dess värdeförändring?

FÖRSÄKRINGSBOLAG, JURIDISK PERSON

1. Som en inledande fråga vill vi klargöra hur aktieindexobligationen avspeglas i redovisningen. Redovisas obligationen och optionen var för sig eller tillsammans som ett instrument?

2. Enligt Lag om årsredovisning i försäkringsbolag (ÅRFL) 4 kap ska ÅRL 4 kap tillämpas med vissa undantag. Ett av dessa är 14 a § som enligt ÅRL anger att det är frivilligt att ta upp en finansiell tillgång till verkligt värde. ÅRFL säger istället att finansiella instrument ska tas upp till verkligt värde om det är förenligt med ÅRL 14a §. Det anges även i ÅRFL att placeringstillgångar för vilka placeringstagaren bär placeringsrisken alltid ska tas upp till sitt verkliga värde. Vad betyder detta för aktieindexobligationens värdering enligt ÅRFL?

3. Vidare ska, enligt ÅRL 4 kap14d §, värdeförändringen sedan föregående balansdag redovisas i resultaträkningen. Kan en vinstsäkring ses som en värdeförändring? Skulle detta innebära att vinstsäkringen redovisas som en realiserad vinst och går via resultaträkningen? Frågan är alltså: Hur bör vinstsäkringen redovisas enligt ÅRFL?

4. I Finansinspektionens Grundförfattning FFFS 2004:21, 4 kap Värderingsregler för finansiella instrument, hänvisas till ÅRFL. Vidare säger den även att "*Kompletterande värderingsregler om bl.a. erforderliga värdejusteringar för finansiella instrument som värderas med utgångspunkt i anskaffningsvärdet finns i internationella redovisningsstandarder som gäller enligt de allmänna råden till 2 kap.(jfr IAS 39).*"

- a. Vad innebär detta för redovisningen av vinstsäkringen?
- b. Ska man titta på IAS 39?
- c. Hur ska i så fall aktieindexobligationen klassificeras och värderas?
- d. Hur ska vinstsäkringen redovisas?

5. Hur ska vinstsäkringen redovisas i de fall man inte ska titta på IAS 39?
6. Vilka övriga föreskrifter från FI blir aktuella i detta case? Vad säger dessa om redovisningen av vinstsäkringen?
7. Skulle någon tillämpning av Redovisningsrådets rekommendationer eller allmänna råd från BFN bli aktuella i detta case? Vad säger dessa om redovisningen av vinstsäkringen?
8. Vad anser Du vara det rätta redovisningssättet av vinstsäkringen som beskrivs i caset?
9. Om vinsten inte visas i RR eller EK, behöver man då visa på annat sätt att den finns?
10. Om försäkringsbolaget var en noterad koncern som måste följa IAS 39, skulle då ÅRFL och Finansinspektionens föreskrifter kunna förbises?
11. Hur påverkar val av obligationens emittent redovisningen av aktieindexobligationen?
12. Vilka övriga upplysningar bör lämnas om aktieindexobligationen och dess värdeförändring?

KOMMUNER

1. Som en inledande fråga vill vi klargöra hur en aktieindexobligation avspeglas i redovisningen. Redovisas obligationen och optionen var för sig eller tillsammans som ett instrument?
2. Ska kommuner följa ÅRL? Om så är fallet:
 - c. Enligt ÅRL är det frivilligt att ta upp en finansiell tillgång till verkligt värde, men det anges även att finansiella instrument som hålls till förfall och som inte utgör derivatinstrument inte får tas upp till verkligt värde. Hur skulle en aktieindexobligation redovisas i enlighet med ÅRL?
 - d. Vidare ska, enligt ÅRL 4 kap14d §, värdeförändringen sedan föregående balansdag redovisas i resultaträkningen. Kan en vinstsäkring ses som en värdeförändring? Skulle detta innebära att vinstsäkringen redovisas som en realiserad vinst och går via resultaträkningen?
3. Rådet för kommunal redovisning, har i deras nionde rekommendation, ”Klassificering av finansiella tillgångar”, angett att ”om det sker kontinuerliga köp och försäljningar av de finansiella tillgångarna, så är utgångspunkten att innehavet inte ska betraktas som stadigvarande och således ska sådana tillgångar klassificeras som omsättningstillgångar”. Det finns ett undantagsfall ”då en tillgång som innehas för handel har ett långsiktigt underliggande syfte, så får den istället klassificeras som anläggningstillgång”. Men trots att denna är en anläggningstillgång så ska den, liksom en omsättningstillgång, tas upp till det lägsta av anskaffningsvärdet och det verkliga värdet på balansdagen. Vi anser att klassificeringen av en aktieindexobligation är oklar och undrar därför:
 - a. Ska en aktieindexobligation klassificeras som en anläggningstillgång eller en omsättningstillgång?
 - b. Hur påverkar syftet med innehavet av aktieindexobligationen vinstsäkringens redovisning?
4. Skulle någon tillämpning av Redovisningsrådets rekommendationer eller allmänna råd från BFN bli aktuella i detta case? Vad säger dessa om redovisningen av vinstsäkringen?
5. Vad anser du vara det rätta redovisningssättet av vinstsäkringen som beskrivs i caset?

6. Om vinsten inte visas i BR eller RR, behöver man då visa på annat sätt att den finns?
7. Hur ska upplysningar om gjorda vinstsäkringar lämnas i årsredovisningen? Enligt KRL finns inga uttryckliga krav på tilläggsupplysningar, men detta finns i ÅRL. Vad gäller?
8. Hur påverkar val av obligationens emittent redovisningen av aktieindexobligationen?

Bilaga 3 – Försäkringsbolagens placeringstillgångar

I tabellen nedan kan utläsas att en mycket stor del av försäkringsbolagens placeringstillgångar utgörs av obligationer. Detta understryker argumentet att värderingen av dessa blir av stor betydelse för försäkringsbolagen och deras redovisning.

FÖRSÄKRINGSBOLAGENS PLACERINGSTILLGÅNGAR
Assets of Swedish insurance companies

Tillgångs- slag	Marknadsvärden i mkr		Kontantflöden, netto, i mkr				
	2004-12-31	2005-09-30	2004		2005		
			3:e kv	4:e kv	1:a kv	2:a kv	3:e kv
Korta placeringar	158 529	169 809	11 826	-25 859	5 689	-6 538	9 113
Obligationer	844 132	922 674	3 099	24 970	25 809	3 591	1 048
varav statsobl	344 103	357 084	6 025	9 588	10 573	-10 478	-3 207
bostadsobl	196 227	208 070	6 119	6 499	11 994	-6 480	3 805
utländska obl	250 235	298 258	-10 491	9 008	2 583	18 517	2 209
Aktier, andelar	807 330	980 078	6 583	18 474	555	6 881	-6 461
varav svenska noterade	202 329	237 304	-2 652	-337	-89	892	-10 622
utländska noterade	275 468	340 583	3 630	13 973	-994	-581	1 944
Lån, övr fin placeringar	58 551	63 962	-1 353	-2 542	128	8 785	-4 311
Byggnader, mark	60 664	64 767	-168	641	358	554	937
Summa	1 930 206	2 201 290	19 787	15 684	32 537	14 275	1 226

Källa: www.fi.se